

419DV19

Speakers' contributions

EU DISABILITY LAW AND THE UNCRPD

Legal capacity of persons with disabilities

SEMINAR FOR LEGAL PRACTITIONERS

Trier, 16-17 September 2019

This seminar series has received financial support from the European Union' REC Programme (2014-2020). For further information please consult: http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm

In cooperation with the European Foundations Centre (EFC) and the European Disability Forum (EDF), and with the support of the European Commission (Contracting Authority).

The information contained in this publication does not necessarily reflect the position or opinion of the European Commission.

Table of Contents

1. Jorge Araya
  - **Legal capacity of persons with disabilities**
2. Anna Śledzińska-Simon
  - **The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in EU law / *Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami w prawie UE***
  - **Case study : Using the preliminary reference proceedings in EU law to address discrimination on the grounds of disability in the context of employment / *Studium przypadku: Wykorzystanie postępowania prejudycjalnego w prawie UE w celu odniesienia się do dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność w kontekście zatrudnienia***
3. Marcin Szwed
  - **The right to equal recognition before the law / *Prawo do równego uznania podmiotowości prawnej***
  - **Case study: The rights of victims with disabilities in court proceedings / *Studium przypadku: Prawa ofiar z niepełnosprawnością w postępowaniu sądowym***
4. Jenny Goldschmidt
  - **The CRPD and its implementation in familyrelated decision making**
5. Julia Kolda
  - **My role as a lawyer in assisting persons with disabilities in court proceedings**
  - **Case study: The role of lawyers in assisting persons with disabilities in court proceedings / *Studium przypadku: Rola prawników w niesieniu pomocy osobom z niepełnosprawnościami w postępowaniu sądowym***
6. John Horan
  - **Effective participation of persons with disabilities in domestic court proceedings**

Legal Capacity of persons with disabilities

This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Article 12 of the
Convention
Paradigm shift:
Human rights model
of disability

Paradigm shift: from substituted decision-making to supported decision-making

- Art.12 of the Convention
- All persons with disabilities have right to the full recognition of their legal capacity
- Deprivation of legal capacity on grounds of impairment: not in line with art.12, it constitutes discrimination based on impairment (art.5)

Art. 12:

Legal capacity:

- **Capacity to be right holder**
- **Capacity to act**

Legal reform

Legal capacity/mental capacity

Support to the exercise of legal capacity: wide range of possibilities

Support is respectful of the autonomy, will and preferences of persons with disabilities

**Best
interpretation
of will and
preferences**

Safeguards

**Awareness raising and
training: addressing
prejudices and stereotypes**

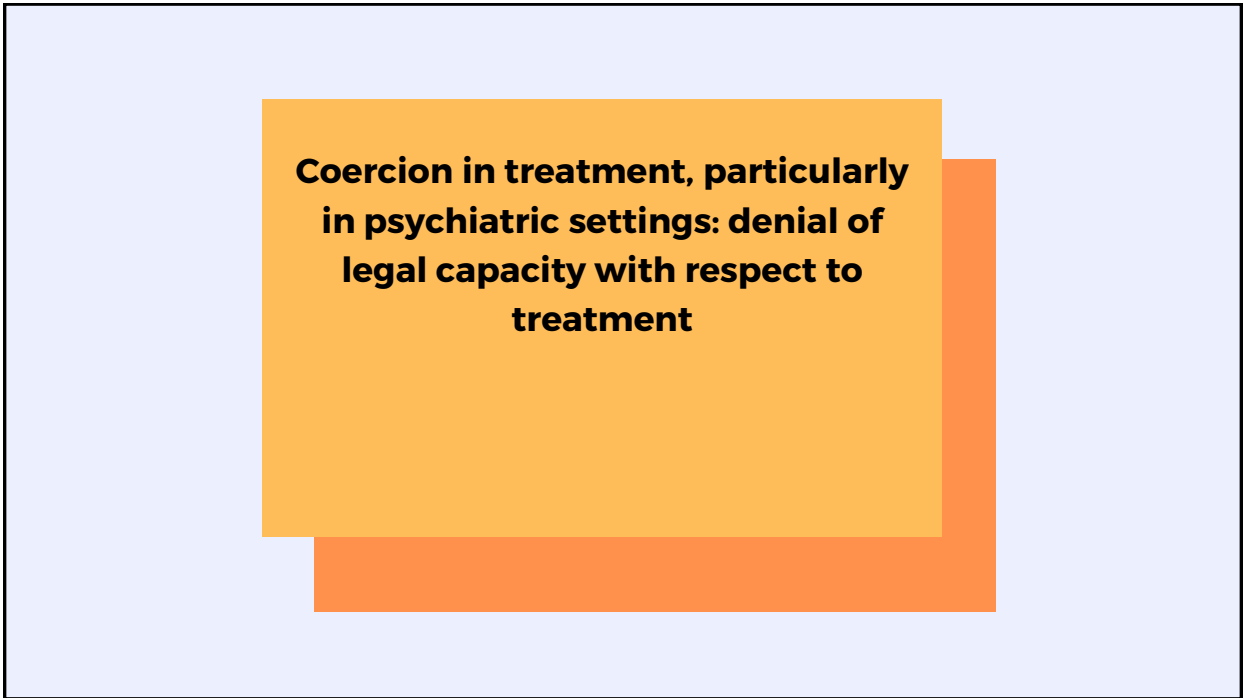

**Groups particularly
affected: persons
with intellectual or
psychosocial
disabilities**

Involuntary institutionalization as an arbitrary deprivation of liberty

Coercion in treatment, particularly in psychiatric settings: denial of legal capacity with respect to treatment

An abstract painting with various colors like blue, red, and white, applied in thick, textured strokes. A white rectangular box is overlaid in the center, containing the text.

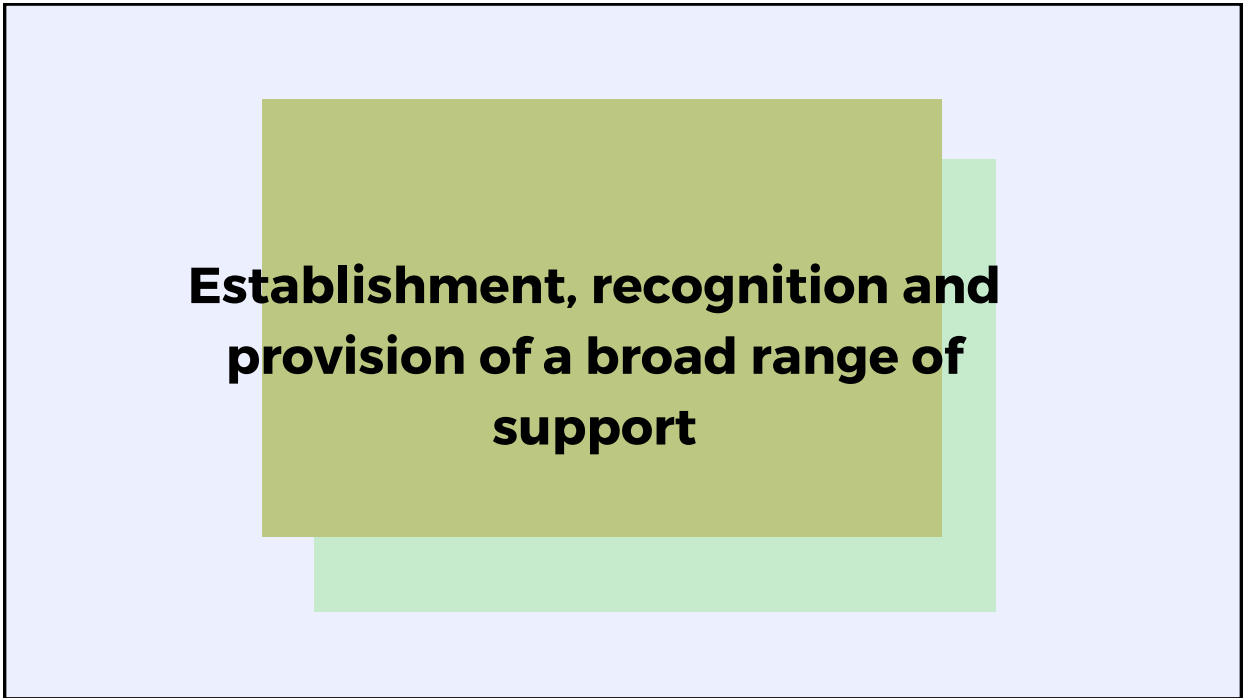
**Independent living requires
support provided through a
community-based approach**

A light blue background with a black border. Two overlapping pink rectangles are positioned in the center. The top rectangle is a darker shade of pink and contains the text. The bottom rectangle is a lighter shade of pink and is partially obscured by the top one.

**Disenfranchisement on the
basis of impairment**

Legal reform at the national level

**Establishment, recognition and
provision of a broad range of
support**

**Close consultation and
active involvement of
persons with
disabilities**

Thank you

PUBLICATION HAS BEEN PRODUCED WITH THE FINANCIAL SUPPORT OF THE EUROPEAN
REC PROGRAMME 2014-2020. THE CONTENTS OF THIS PUBLICATION ARE THE SOLE
RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR AND CAN IN NO WAY BE TAKEN TO REFLECT THE VIEWS OF THE
EUROPEAN COMMISSION.

THE UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES IN EU LAW

SEMINAR FOR LEGAL PRACTITIONERS
Trier, 16-17 September 2019

Dr Anna Śledzińska-Simon

THE UNCRPD IN EU LAW

INTERNATIONAL AGREEMENTS IN THE HIERARCHY OF EU ACTS

- In the hierarchy of EU legal acts, international agreements have a lower rank than primary law, but a higher rank than secondary law
- the validity of an EU instrument may depend on its compatibility with international agreements, and the interpretation of secondary legislation must take into account standards stemming from international agreements
- The obligation to interpret EU acts in accordance with international agreements to which the EU is a party applies both to EU institutions and to bodies applying EU law in the Member States.

UNCRPD AS THE FIRST INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS TREATY OF THE EU

- The EU signed the UNCRPD in March 2007 and concluded in December 2010 (pursuant to Council Decision 2010/48/EC of 26 November 2009, based on Articles 13 and 95 TEC, now Articles 19 and 114 TFUE)
- In force as of January 2011
- The UNCRP forms an integral part of the EU legal order
- Currently, all EU MS are also parties to the UNCRPD
- However, obligations arising from an international agreement to which the EU is a party bind the EU only within the scope of its own competences

UNCRPD AS A MIXED INTERNATIONAL TREATY

- The UNCRPD fall into areas of competence that belong both to the EU and EU MS
- Therefore both the EU and EU MS are its parties
- The division of competence includes:
  - **exclusive competence of the EU** (state aid, common customs, and EU administration)
  - **competence shared between the EU and EU MS** (ie. non-discrimination, free movement, internal market, taxation, agriculture, transport, social policy)
  - **EU competence to support, coordinate and supplement actions of EU MS** (ie. in strategy for employment, education, vocational training, economic and social cohesion, cooperation with third countries)
  - **sole (unconferred) competence of EU MS** (ie. to regulate the regime of legal capacity in civil law)

DIVISION OF COMPETENCES RELEVANT FOR THE UNCRPD

- Declaration of Competence Annex II to [Decision 2010/48](#)
- appendix to this Declaration enlists legal acts of the European Union which refer to matters governed by that convention (does not include acts relevant for the disabled but not explicitly mentioning disability, needs to be updated)
- Important to understand **in which areas the EU can set common rules and in which only – minimum standards**
- **In areas in which competences are shared, it is primarily the EU MS to bear the responsibility for the UNCRPD (as long as the EU has not acted, see the principle of subsidiarity and proportionality) but the EU action in these areas are strongly desired.**
- Further see L. Waddington, The European Union and the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Story of Exclusive and Shared Competences, (2011) 18 Maastricht Journal of European and Comparative Law

HK DANMARK

- international agreements concluded by the EU are binding on the Union's institutions and, as a consequence, take precedence over Union acts
- the primacy of international agreements concluded by the Union over secondary legislation requires that the latter be interpreted as far as possible in accordance with those agreements
- since the entry into force of Council Decision 2010/43/EC, the provisions of the UN Convention have been an integral part of the Union's legal order.
- since the issues covered by the Convention are regulated in EU law by Directive 2000/78/EC, its provisions should be, as far as possible, interpreted in accordance with the Convention.

GLATZEL

- „since the provisions of the UN Convention on Disabilities are subject, in their implementation or their effects, to the adoption of subsequent acts of the contracting parties, **the provisions of that convention do not constitute, from the point of view of their content, unconditional and sufficiently precise conditions which allow a review of the validity of the measure of EU law in the light of the provisions of that convention** (see, to that effect, *Z* EU:C:2014:159, paragraphs 89 and 90).” (paragraph 69).

DIRECT APPLICABILITY OF THE CRPD?

- Can the provisions of the Convention be directly applicable to individuals in EU MS?
- Are these provisions sufficiently precise and unconditional?

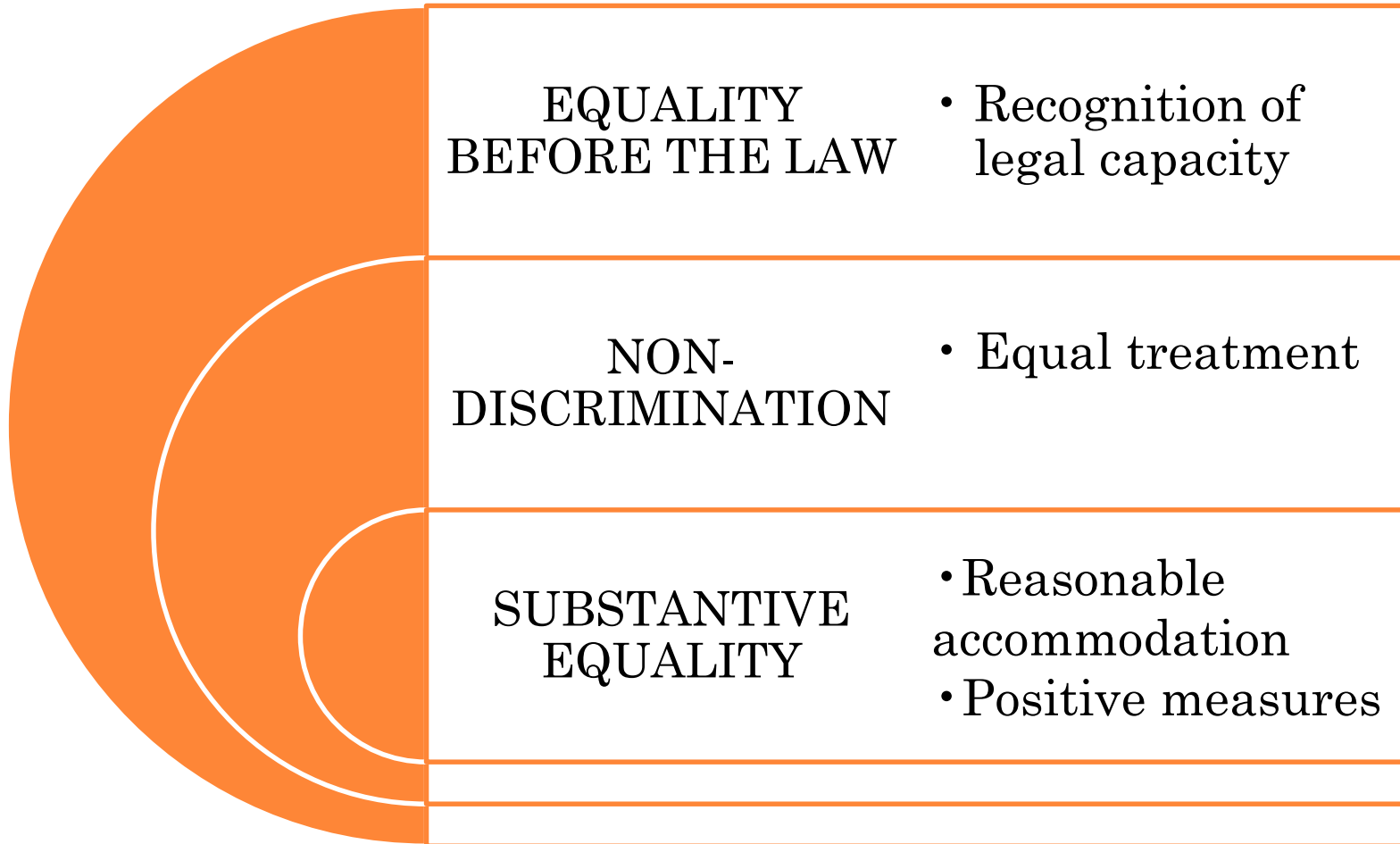

EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION AS CORE PRINCIPLES OF THE UNCRPD

ARTICLE 5 UNCRPD

EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION

EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION IN THE UNCRPD

- 1) permeates all guarantees of rights and freedoms and in this sense is exhausted normatively in material provisions (especially in Articles 6-31)
- 2) supplements the gaps in the treaty system (e.g. in the field of protection against discrimination on the grounds of religion)
- 3) strengthens the guarantees of material rights and freedoms, but does not create a new quality
- 4) emphasizes the perspective of intersectional discrimination and multiple disadvantage suffered by persons with disabilities in enjoyment of substantive rights
- 5) an independent standard of international law, the violation of which may occur result in a breach of international law, notwithstanding a breach of individual guarantees of substantive rights.

SOURCES OF EU ANTI-DISCRIMINATION LAW

- Treaties (Articles 10, 19, 141 TFUE)
- Charter of Fundamental Rights (Articles 20, 21(1) and 26)
- UNCRPD
- Equality Directives – i.e. Directives 2000/43/EC, 2000/78/EC, 2004/113/EC and 2006/54/EC
- only Framework Equality Directive (2000/78/EC) specifically prohibits discrimination with regard to disability

DIRECTIVE 2000/78/EC

- prohibits direct and indirect discrimination, as well as harassment and incitement to harass persons with disabilities in the area of employment and occupation.
- It also stipulates a duty to provide reasonable accommodation, whereas its denial may result in a violation of the prohibition of discrimination.

THE IMPACT OF THE UNCRPD ON EU LAW AND POLICIES

IMPACT ON THE UNCRPD ON DIRECTIVE 2000/78/EC

- Directive 2000/78/EC was adopted in 2000 (before the EU concluded the UNCRPD), but the reference in its Preamble (Recital 4) to binding international law requires that the provisions of the Directive are interpreted in line with binding international standards, which now includes the UNCRPD.

THE UNCRPD IN THE CJEU CASE-LAW

- Paradigm shift - towards a social model - Preamble (e) "Recognising that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others."
- Purpose – Article 1 „The purpose of the present Convention is to promote, protect and ensure the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities, and to promote respect for their inherent dignity.
Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others.”
- Concept of discrimination – Article 2 „'Discrimination on the basis of disability' means any distinction, exclusion or restriction on the basis of disability which has the purpose or effect of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise, on an equal basis with others, of all human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field. It includes all forms of discrimination, including denial of reasonable accommodation.”

THE UNCRPD IN THE CJEU CASE-LAW

- o General obligations – Article 4 (1) States Parties undertake to ensure and promote the full realisation of all human rights and fundamental freedoms for all persons with disabilities without discrimination of any kind on the basis of disability. To this end, States Parties undertake:
  - a) To adopt all appropriate legislative, administrative and other measures for the implementation of the rights recognised in the present Convention;
  - b) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices that constitute discrimination against persons with disabilities;
  - c) To take into account the protection and promotion of the human rights of persons with disabilities in all policies and programmes;
  - d) To refrain from engaging in any act or practice that is inconsistent with the present Convention and to ensure that public authorities and institutions act in conformity with the present Convention;
  - e) To take all appropriate measures to eliminate discrimination on the basis of disability by any person, organisation or private enterprise (...).”

THE UNCRPD IN THE CJEU CASE-LAW

- Equality and non-discrimination – Article 5
  1. States Parties recognise that all persons are equal before and under the law and are entitled without any discrimination to the equal protection and equal benefit of the law.
  2. States Parties shall prohibit all discrimination on the basis of disability and guarantee to persons with disabilities equal and effective legal protection against discrimination on all grounds.
  3. In order to promote equality and eliminate discrimination, States Parties shall take all appropriate steps to ensure that reasonable accommodation is provided.
  4. Specific measures which are necessary to accelerate or achieve de facto equality of persons with disabilities shall not be considered discrimination under the terms of the present convention.'

THE UNCRPD IN THE CJEU CASE-LAW

- Work and employment – Article 27 „States Parties recognise the right of persons with disabilities to work, on an equal basis with others; this includes the right to the opportunity to gain a living by work freely chosen or accepted in a labour market and work environment that is open, inclusive and accessible to persons with disabilities. States Parties shall safeguard and promote the realisation of the right to work, including for those who acquire a disability during the course of employment, by taking appropriate steps, including through legislation, to, inter alia:
  - (a) prohibit discrimination on the basis of disability with regard to all matters concerning all forms of employment, including conditions of recruitment, hiring and employment, continuance of employment, career advancement and safe and healthy working conditions.”

CJEU DISABILITY- RELATED CASE LAW

- C-303/06 Coleman
- C-13/05 Chacón Navas
- C-363/12 HK Danmark (Ring and Skouboe Werge)
- C- 356/12 Glatzel
- C-354/13 Kaltoft
- C-395/15 Daouidi
- C-406/15 Milkova
- C-363/12 Z.
- C-270/16 Conejero
- C-312/17 Bedi

IMPACT OF THE UNCRPD ON THE DEFINITION OF DISABILITY

- „the definition of ‘disability’ must be understood, for the purposes of Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation (OJ 2000 L 303, p. 16) read in the light of the UN Convention on Disabilities, as long-term physical, mental or psychological impairments which in interaction with various barriers may hinder the full and effective participation of the person concerned in professional life on an equal basis with other workers.”
- Joined Cases C-335/11 and C-337/11 *HK Danmark* EU:C:2013:222, paragraphs 37 to 39;
- Case C-312/11 *Commission v Italy* EU:C:2013:446, paragraph 56; and
- Case C-363/12 *Z* EU:C:2014:159, paragraph 76;
- Case C-356/12 *Glatzel* ECLI:EU:C:2014:350, paragraph 45.

IMPACT OF THE UNCRPD ON THE CONCEPT OF REASONABLE ACCOMMODATION

- HK Danmark, paragraphs 53-59.
- „Article 2 of the UN Convention, ‘reasonable accommodation’ is ‘necessary and appropriate modification and adjustments not imposing a disproportionate or undue burden, where needed in a particular case, to ensure to persons with disabilities the enjoyment or exercise on an equal basis with others of all human rights and fundamental freedoms’. It follows that that provision prescribes a broad definition of the concept of ‘reasonable accommodation’.
- Thus, with respect to Directive 2000/78, that concept must be understood as referring to the elimination of the various barriers that hinder the full and effective participation of persons with disabilities in professional life on an equal basis with other workers.
- As recital 20 in the preamble to Directive 2000/78 and the second paragraph of Article 2 of the UN Convention envisage not only material but also organisational measures, and the term ‘pattern’ of working time must be understood as the rhythm or speed at which the work is done, it cannot be ruled out that a reduction in working hours may constitute one of the accommodation measures referred to in Article 5 of that directive.
- It should be observed, moreover, that the list of appropriate measures to adapt the workplace to the disability in recital 20 in the preamble to Directive 2000/78 is not exhaustive and, consequently, even if it were not covered by the concept of ‘pattern of working time’, a reduction in working hours could be regarded as an accommodation measure referred to in Article 5 of the directive, in a case in which reduced working hours make it possible for the worker to continue employment, in accordance with the objective of that article.
- It must be recalled, however, that, as stated in recital 17 in the preamble, Directive 2000/78 does not require the recruitment, promotion or maintenance in employment of a person who is not competent, capable and available to perform the essential functions of the post concerned, without prejudice to the obligation to provide reasonable accommodation for people with disabilities, which includes a possible reduction in their hours of work.
- Moreover, in accordance with Article 5 of that directive, the accommodation persons with disabilities are entitled to must be reasonable, in that it must not constitute a disproportionate burden on the employer.
- In the disputes in the main proceedings, it is therefore for the national court to assess whether a reduction in working hours, as an accommodation measure, represents a disproportionate burden on the employers.,,

IMPACT OF THE UNCRPD ON EU LAW AND POLICIES

- Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation {[SEC\(2008\) 2180](#)} and its amended versions – [on hold / blocked by the Council](#)
- The UNCRPD influenced the key definitions in the Proposal – „disability,” „reasonable accommodation,” and „accessibility”
- Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services ([European Accessibility Act](#))
- [European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe](#)

IMPACT OF THE UNCRPD ON THE EU INSTITUTIONAL FRAMEWORK

EU Framework for the UNCRPD

- a framework to promote, protect and monitor implementation of the Convention in matters of EU competence, including:
  - EU legislation and policy: non-discrimination, passengers' rights, EU funding,
  - EU public administration: personnel selection, access to documents, etc.

- complementing national monitoring frameworks,

- consisting of:
  - European Parliament
  - European Ombudsman
  - EU Agency for Fundamental Rights (FRA)
  - European Disability Forum (EDF) (European Commission withdrew its participation in 2015)

IMPLEMENTATION REVIEW

- Periodic review of the implementation of the UNCRPD by the CeRPD
- First report issued in 2014 – compliance of the EU legislation and policies (1) and EU institutions as public administration (2)
- Concluding observations in 2015
- Next round in 2021

OPTIONAL PROTOCOL TO THE UNCRPD

- the EU is not a party to the Optional Protocol
- It provides individuals and collective entities (NGOs) with the right to lodge a complaint (in the form of a communication) to the Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CeRPD)
- CeRPD can only assess compliance with the Convention in the EU on the basis of periodic reports.
- The jurisdiction of the CeRPD does not extend to the examination of individual cases alleging a violation of the Convention by the EU

CURRENT GAPS IN THE EU LAW

- Secondary EU law - Directives 2000/43, 2004/113 and 2006/54 - does not explicitly prohibit discrimination on the grounds of disability and does not constitute an obligation to ensure reasonable accommodation for people with disabilities in the areas of social protection, health care, (re)habilitation, education and access to goods and services offered to the public such as transport, housing and insurance services.

SUMMARY

- the UNCRPD offers the widest scope of protection against discrimination of persons with disabilities, when compared to the currently binding EU secondary law.
- It has led to a change in the approach to persons with disabilities in EU policies (EU Disability Strategy 2010-2020) and case law of the CJEU.
- In judgments delivered after 2011, the CJEU referred to the definition of disability contained in Article 1 of the Convention.
- At the same time, despite this notable paradigm shift, in some cases the Court continued to treat disability in medical terms or did not see the role of stereotypes concerning persons with disabilities as a cause of unequal treatment.
- In sum, the implementation of the Convention in the EU and in the EU MS leaves much to be desired.

Thank you for your attention!

NINIEJSZA PUBLIKACJA ZOSTAŁA PRZYGOTOWANA PRZY WSPARCIU FINANSOWYM PROGRAMU UNII EUROPEJSKIEJ REC 2014-2020. ZA TREŚĆ NINIEJSZEJ PUBLIKACJI ODPOWIADA WYŁĄCZNIE JEJ AUTOR I W ŻADEN SPOSÓB NIE MOŻE ONA ODZWIERCIEDLAĆ POGŁĄDÓW KOMISJI EUROPEJSKIEJ.

KONWENCJA ONZ O PRAWACH OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ A PRAWO UE

SEMINARIUM DLA PRZEDSTAWICIELI ZAWODÓW PRAWNICZYCH
Trewir, 16-17 września 2019 r.

Dr Anna Śledzińska-Simon

UNCRPD W PRAWIE UE

UMOWY MIĘDZYNARODOWE W HIERARCHII AKTÓW PRAWNYCH UE

- W hierarchii aktów prawnych UE umowy międzynarodowe mają niższą rangę niż prawo pierwotne, ale wyższą niż prawo wtórne.
- ważność aktu prawnego UE może zależeć od jego zgodności z umowami międzynarodowymi, a interpretacja prawa wtórnego musi uwzględniać normy wynikające z umów międzynarodowych
- obowiązek interpretowania aktów prawnych UE zgodnie z umowami międzynarodowymi, których UE jest stroną, ma zastosowanie zarówno do instytucji UE, jak i organów stosujących prawo UE w państwach członkowskich.

UNCRPD JAKO PIERWSZY MIĘDZYNARODOWY TRAKTAT UE O PRAWACH CZŁOWIEKA

- UE podpisała Konwencję ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami w marcu 2007 r. i zawarła ją w grudniu 2010 r. (na podstawie decyzji Rady 2010/48/WE z dnia 26 listopada 2009 r. w oparciu o art. 13 i 95 TWE, obecnie art. 19 i 114 TFUE).
- Obowiązuje od stycznia 2011 r.
- UNCRPD stanowi integralną część porządku prawnego UE.
- Obecnie wszystkie państwa członkowskie UE są również stronami UNCRPD.
- Jednakże zobowiązania wynikające z umowy międzynarodowej, której UE jest stroną, wiążą UE jedynie w zakresie jej własnych kompetencji.

UNCRPD JAKO MIESZANY TRAKTAT MIĘDZYNARODOWY

- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych wchodzi w zakres kompetencji zarówno UE, jak i państw członkowskich UE.
  - W związku z tym jej stronami są zarówno UE, jak i państwa członkowskie UE.
  - Podział kompetencji obejmuje:
    - **wyłączne kompetencje UE** (pomoc państwa, wspólne cła i administracja UE)
    - **kompetencje dzielone między państwa członkowskie UE i UE** (np. niedyskryminacja, swobodny przepływ, rynek wewnętrzny, podatki, rolnictwo, transport, polityka społeczna)
    - **kompetencje UE w zakresie wspierania, koordynowania i uzupełniania działań państw członkowskich UE** (np. w zakresie strategii na rzecz zatrudnienia, edukacji, szkolenia zawodowego, spójności gospodarczej i społecznej, współpracy z państwami trzecimi)
    - **wyłączne (niepowierzone) kompetencje państw członkowskich UE** (np. regulacje dotyczące zdolności prawnej w prawie cywilnym)
-

PODZIAŁ KOMPETENCJI ISTOTNE DLA UNCRPD

- Deklaracja kompetencji – aneks II do [decyzji 2010/48](#)
- załącznik do niniejszej deklaracji zawiera akty prawne Unii Europejskiej odnoszące się do spraw uregulowanych przez konwencję (ale bez aktów istotnych dla osób niepełnosprawnych, w których nie wspomniano wyraźnie o niepełnosprawności, wymaga aktualizacji)
- **Ważne jest, aby zrozumieć, w jakich dziedzinach UE może ustanowić wspólne zasady prawne, a w jakich tylko - minimalne standardy.**
- **W obszarach, w których kompetencje są dzielone, to przede wszystkim państwa członkowskie UE ponoszą odpowiedzialność za Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami (dopóki UE nie podejmie działań – co wynika z zasady pomocniczości i proporcjonalności), ale działania UE w tych obszarach są bardzo pożądane.**
- L. Waddington, Unia Europejska i Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych: A Story of Exclusive and Shared Competences, (2011 r.) 18 Maastricht Journal of European and Comparative Law

HK DANMARK

- umowy międzynarodowe zawarte przez UE są wiążące dla instytucji Unii i w związku z tym mają pierwszeństwo przed aktami Unii.
- pierwszeństwo umów międzynarodowych zawartych przez Unię przed prawem wtórnym wymaga, aby prawo to było interpretowane w najszerszym możliwym zakresie zgodnie z tymi umowami
- od czasu wejścia w życie decyzji Rady 2010/43/WE postanowienia konwencji ONZ stanowią integralną część porządku prawnego Unii.
- ponieważ kwestie objęte konwencją są regulowane w prawie UE dyrektywą 2000/78/WE, jej postanowienia powinny być w miarę możliwości interpretowane zgodnie z konwencją.

GLATZEL

- "ponieważ postanowienia Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami podlegają, w zakresie ich wykonania lub ich skutków, przyjęciu kolejnych aktów umawiających się stron, **postanowienia tej konwencji nie stanowią, z punktu widzenia ich treści, bezwarunkowych i wystarczająco precyzyjnych warunków umożliwiających dokonanie oceny ważności aktów prawa UE w świetle postanowień tej konwencji (zob. w tym celu Z EU:C:2014:159, pkt 89 i 90).**" (paragraf 69).

BEZPOŚREDNIE ZASTOSOWANIE CRPD?

- Czy postanowienia konwencji mogą być bezpośrednio stosowane do osób fizycznych w państwach członkowskich UE?
- Czy przepisy te są wystarczająco precyzyjne i bezwarunkowe?

**RÓWNOŚĆ I NIEDYSKRYMINACJA
JAKO PODSTAWOWE ZASADY
UNCRPD**

ARTYKUŁ 5 UNCRPD

RÓWNOŚĆ I NIEDYSKRYMINACJA

RÓWNOŚĆ WOBEC
PRAWA

- Uznanie zdolności prawnej

NIEDYSKRYMINACJA

- Równe traktowanie

RÓWNOŚĆ
MATERIALNA

- Racjonalne usprawnienia
- Środki pozytywne

RÓWNOŚĆ I NIEDYSKRYMINACJA W KONWENCJI O PRAWACH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH (UNCRC)

- 1) przenika wszystkie gwarancje praw i wolności i w tym sensie jest wyczerpana normatywnie w przepisach materialnych (zwłaszcza w art. 6-31).
- 2) uzupełnia luki w systemie traktatowym (np. w dziedzinie ochrony przed dyskryminacją ze względu na religię).
- 3) wzmacnia gwarancje praw i wolności materialnych, ale nie tworzy nowej jakości
- 4) Podkreśla perspektywę dyskryminacji intersektorowej i wielokrotnej wobec osób niepełnosprawnych w zakresie korzystania z praw materialnych.
- 5) niezależny standard prawa międzynarodowego, którego naruszenie może skutkować naruszeniem prawa międzynarodowego, bez konieczności wskazania naruszenia indywidualnych gwarancji praw materialnych.

ŹRÓDŁA UNIJNEGO PRAWA ANTYDYSKRYMINACYJNEGO

- Traktaty (art. 10, 19, 141 TFUE)
- Karta praw podstawowych (art. 20, art. 21 ust. 1 i art. 26)
- UNCRPD
- Dyrektywy równościowe, tj. dyrektywy 2000/43/WE, 2000/78/WE, 2004/113/WE i 2006/54/WE.
- jedynie dyrektywa ramowa (2000/78/WE) wyraźnie zakazuje dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność

DYREKTYWA 2000/78/WE

- zakazuje bezpośredniej i pośredniej dyskryminacji, a także molestowania i podżegania do molestowania osób niepełnosprawnych w obszarze zatrudnienia i pracy.
- Stanowi również o obowiązku zapewnienia racjonalnych usprawnień, podczas gdy ich odmowa może skutkować naruszeniem zakazu dyskryminacji.

WPŁYW UNCRPD NA PRAWO I POLITYKI UE

WPLÝW NA UNCRPD W SPRAWIE DYREKTYWY 2000/78/WE

- Dyrektywa 2000/78/WE została przyjęta w 2000 r. (zanim UE zawarła Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami), ale odniesienie w preambule (motyw 4) do wiążącego prawa międzynarodowego wymaga, aby przepisy dyrektywy były interpretowane zgodnie z obowiązującymi normami międzynarodowymi, które obecnie obejmują Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami.

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA ONZ W ORZECZNICTWIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

- Zmiana paradygmatu - w kierunku modelu społecznego - Preambuła (e) "Uznanie, że niepełnosprawność jest koncepcją ewoluującą i że niepełnosprawność wynika z interakcji pomiędzy osobami z upośledzeniami i barierami wynikającymi z postawy i środowiska, które utrudniają im pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi."
- Cel - art. 1 "Celem niniejszej konwencji jest promowanie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz wspieranie poszanowania ich nieodłącznej godności.

Do osób niepełnosprawnych zalicza się osoby z długotrwałymi upośledzeniami fizycznymi, umysłowymi, intelektualnymi lub sensorycznymi, które w interakcji z różnymi barierami mogą utrudniać im pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi osobami."

- Pojęcie dyskryminacji - art. 2 "Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność" oznacza każde rozróżnienie, wyłączenie lub ograniczenie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub unieważnienie uznania, korzystania lub korzystania, na równych zasadach z innymi osobami, ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub jakiegokolwiek innej. Obejmuje wszelkie formy dyskryminacji, w tym odmowę racjonalnych usprawnień".

KONWENCJA ONZ O PRAWACH OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W ORZECZNICTWIE TSUE

- Zobowiązania ogólne - Artykuł 4 ust. 1: Państwa-Strony zobowiązują się do zapewnienia i promowania pełnej realizacji wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. W tym celu państwa strony zobowiązują się do podjęcia działań:
  - a) Przyjęcie wszelkich odpowiednich środków legislacyjnych, administracyjnych i innych w celu wprowadzenia w życie praw uznanych w niniejszej konwencji;
  - b) Podjęcie wszelkich odpowiednich środków, w tym legislacyjnych, w celu zmiany lub zniesienia istniejących przepisów ustawowych, wykonawczych, celnych i praktyk stanowiących dyskryminację osób niepełnosprawnych;
  - c) Uwzględnienie ochrony i promowania praw człowieka osób niepełnosprawnych we wszystkich politykach i programach;
  - d) Powstrzymanie się od angażowania się w jakiegokolwiek działania lub praktyki niezgodne z niniejszą konwencją oraz zapewnienie, że władze i instytucje publiczne działają zgodnie z niniejszą konwencją;
  - e) Podjęcie wszelkich odpowiednich środków w celu wyeliminowania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność przez jakąkolwiek osobę, organizację lub przedsiębiorstwo prywatne (...)"

KONWENCJA W ORZECZNICTWIE TSUE

- Równość i niedyskryminacja - art. 5
  1. Państwa Strony uznają, że wszystkie osoby są równe wobec prawa i na mocy prawa i są uprawnione, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, do jednakowej ochrony i równych korzyści wynikających z prawa.
  2. Państwa Strony zakazują wszelkiej dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i gwarantują osobom niepełnosprawnym równą i skuteczną ochronę prawną przed dyskryminacją z jakichkolwiek przyczyn.
  3. W celu promowania równości i eliminacji dyskryminacji państwa strony podejmują wszelkie właściwe kroki w celu zapewnienia racjonalnych usprawnień.
  4. Szczególne środki niezbędne do przyspieszenia lub osiągnięcia faktycznej równości osób niepełnosprawnych nie są uznawane za

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA ONZ W ORZECZNICTWIE TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

- Praca i zatrudnienie - art. 27 "Państwa-Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do pracy na równych zasadach z innymi osobami; obejmuje to prawo do uzyskania możliwości utrzymania się z pracy swobodnie wybranej lub zaakceptowanej na rynku pracy i w środowisku pracy otwartym, sprzyjającym integracji i dostępnym dla osób niepełnosprawnych. Państwa Strony zabezpieczają i wspierają realizację prawa do pracy, w tym dla tych, którzy w trakcie zatrudnienia stali się niepełnosprawni, poprzez podjęcie odpowiednich kroków, w tym poprzez ustawodawstwo, między innymi:
  - a) zakazać dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność w odniesieniu do wszelkich kwestii dotyczących wszelkich form zatrudnienia, w tym warunków rekrutacji, zatrudniania i zatrudnienia, kontynuacji zatrudnienia, rozwoju kariery oraz bezpiecznych i zdrowych warunków pracy."

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ DOTYCZĄCE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

- C-303/06 Coleman
- C-13/05 Chacón Navas
- C-363/12 HK Danmark (Ring i Skouboe Werge)
- C- 356/12 Glatzel
- C-354/13 Kaltoft
- C-395/15 Daouidi
- C-406/15 Milkova
- C-363/12 Z.
- C-270/16 Conejero
- C-312/17 Bedi

WPŁYW KONWENCJI NA DEFINICJĘ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W PRAWIE UE

- o definicję "niepełnosprawności" należy rozumieć, do celów dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. L 303, s. 16), interpretowaną w świetle Konwencji ONZ o niepełnosprawności, jako długotrwałe upośledzenie fizyczne, umysłowe lub psychiczne, które w interakcji z różnymi barierami może utrudniać pełne i skuteczne uczestnictwo danej osoby w życiu zawodowym na równych zasadach z innymi pracownikami.
- Sprawy połączone C-335/11 i C-33711 *HK Danmark* EU:C:2013:222, pkt 37-39;
- Sprawa C-312/11 *Komisja przeciwko Włochom*, UE:C:2013:446, pkt 56; oraz
- Sprawa C-363/12 Z UE:C:2014:159, pkt 76;
- Sprawa C-356/12 *Glatzel* ECLI:EU:C:2014:350, pkt 45.

WPŁYW KONWENCJI NA KONCEPCJĘ RACJONALNYCH USPRAWNIENÍ

- HK Danmark, pkt 53-59.
- Art. 2 Konwencji ONZ "racjonalne usprawnienia" to "niezbędne i właściwe modyfikacje i dostosowania nie nakładające nieproporcjonalnych lub nadmiernych obciążeń, w razie potrzeby w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania lub korzystania na równych zasadach z wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności". Wynika z tego, że przepis ten określa szeroką definicję pojęcia "racjonalnych usprawnień".
- W odniesieniu do dyrektywy 2000/78 pojęcie to należy zatem rozumieć jako odnoszące się do zniesienia różnych barier, które utrudniają osobom niepełnosprawnym pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu zawodowym na równych zasadach z innymi pracownikami.
- Ponieważ motyw 20 dyrektywy 2000/78 i art. 2 akapit drugi konwencji ONZ przewidują nie tylko środki materialne, lecz także organizacyjne, a pojęcie "schematu" czasu pracy należy rozumieć jako rytm lub szybkość wykonywania pracy, nie można wykluczyć, że skrócenie czasu pracy może stanowić jeden ze środków dotyczących zakwaterowania, o których mowa w art. 5 tej dyrektywy.
- Ponadto należy zauważyć, że wykaz właściwych środków mających na celu dostosowanie miejsca pracy do niepełnosprawności zawarty w motywie 20 dyrektywy 2000/78 nie jest wyczerpujący i w konsekwencji, nawet gdyby nie był on objęty pojęciem "organizacji czasu pracy", skrócenie czasu pracy mogłoby zostać uznane za środek w zakresie zakwaterowania, o którym mowa w art. 5 dyrektywy, w przypadku gdy skrócenie czasu pracy umożliwi pracownikowi kontynuację zatrudnienia, zgodnie z celem tego artykułu.
- Należy jednak przypomnieć, że, jak stwierdzono w motywie 17 preambuły, dyrektywa 2000/78 nie wymaga rekrutacji, awansu lub utrzymania w zatrudnieniu osoby, która nie jest kompetentna, zdolna i dostępna do pełnienia podstawowych funkcji na danym stanowisku, bez uszczerbku dla obowiązku zapewnienia racjonalnych usprawnień dla osób niepełnosprawnych, co obejmuje możliwe skrócenie ich godzin pracy.
- Ponadto, zgodnie z art. 5 tej dyrektywy, osoby niepełnosprawne mają prawo do racjonalnego zakwaterowania, ponieważ nie może ono stanowić nieproporcjonalnego obciążenia dla pracodawcy.
- W sporach przed sądem krajowym do sądu krajowego należy zatem ocena, czy skrócenie czasu pracy, jako środek dotyczący zakwaterowania, stanowi nieproporcjonalne obciążenie dla pracodawców. „

WPŁYW KONWENCJI NA PRAWO I POLITYKĘ UE

- Projekt dyrektywy Rady w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania osób bez względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną {SEK(2008) 2180} oraz jego zmienionych wersji – wstrzymany przez Radę
- UNCRP miała wpływ na kluczowe definicje zawarte w projekcie - "niepełnosprawność", "racjonalne usprawnienia" i "dostępność".
- Dyrektywa (UE) 2019/882 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Europejski akt dostępności).
- Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności 2010-2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier

WPŁYW KONWENCJI NA INSTYTUCJE UE

Ramy UE dla UNCRPD

- ramy instytucjonalne służące promowaniu, ochronie i monitorowaniu wdrażania konwencji w sprawach należących do kompetencji UE, w tym:
  - Prawodawstwo i polityka UE: niedyskryminacja, prawa pasażerów, finansowanie UE,
  - Administracja publiczna UE: dobór personelu, dostęp do dokumentów itp.

- uzupełnianie krajowych ram monitorowania,

- składają się z nast. instytucji:
  - Parlament Europejski
  - Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich
  - Agencja Praw Podstawowych UE (FRA)
  - Europejskie Forum Osób Niepełnosprawnych (EFR) (Komisja Europejska wycofała swój udział w 2015 r.)

PRZEGLĄD REALIZACJI

- Okresowy przegląd wykonania UNCRPD przez Komitet Praw Osób z Niepełnosprawnościami (CeRPD)
- Pierwsze sprawozdanie wydane w 2014 r. na temat zgodności prawodawstwa i polityk UE (1) oraz instytucji UE jako administracji publicznej (2)
- Uwagi końcowe w 2015 r.
- Następna runda w 2021 roku.

PROTOKÓŁ FAKULTATYWNY DO KONWENCJI

- UE nie jest stroną protokołu fakultatywnego
- Zapewnia osobom fizycznym i podmiotom zbiorowym (organizacjom pozarządowym) prawo do złożenia skargi (w formie komunikatu) do Komitetu Praw Osób z Niepełnosprawnościami (CeRPD).
- CeRPD może oceniać zgodność z Konwencją w UE jedynie na podstawie sprawozdań okresowych.
- Jurysdykcja CeRPD nie obejmuje badania indywidualnych przypadków domniemanego naruszenia Konwencji przez UE.

OBECNE LUKI W PRAWIE UE

- Prawo wtórne UE - dyrektywy 2000/43, 2004/113 i 2006/54 - nie zakazuje wyraźnie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i nie stanowi obowiązku zapewnienia racjonalnych usprawnień dla osób niepełnosprawnych w obszarze ochrony socjalnej, opieki zdrowotnej, (re)habilitacji, edukacji oraz dostępu do towarów i usług oferowanych publicznie, takich jak transport, mieszkalnictwo i usługi ubezpieczeniowe

PODSUMOWANIE

- Konwencja oferuje najszerszy zakres ochrony przed dyskryminacją osób niepełnosprawnych w porównaniu z obecnie obowiązującym prawem wtórnym UE.
- Doprowadziła do zmiany podejścia do osób niepełnosprawnych w polityce UE (strategia UE w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020) oraz w orzecznictwie TSUE.
- W orzeczeniach wydanych po 2011 r. TSUE odniósł się do definicji niepełnosprawności zawartej w art. 1 Konwencji.
- Jednocześnie, pomimo tej znaczącej zmiany paradygmatu, w niektórych przypadkach Trybunał nadal traktował niepełnosprawność w kategoriach medycznych lub nie dostrzegł roli stereotypów dotyczących osób niepełnosprawnych jako przyczyny nierównego traktowania.
- Podsumowując, wdrożenie konwencji w UE i w państwach członkowskich UE pozostawia wiele do życzenia.

Dziękuję za uwagę!

Case 1

David went on a sentimental journey to Łódź, the city where his family lived before the war. He visited the places where his grandfather, a well-known carpet manufacturer, used to live. However, when he asked the residents about the former owners of one of the factories, he was attacked by a group of young people, who called him a stinking Jew and spat on the wheelchair he was in. David wanted to report the matter to the police, but there was no wheelchair access at the police station, and when someone helped him get inside, there was no one to speak English with. The next day he reported the crime with the help of an interpreter he hired. The police identified the perpetrators and referred the case to the prosecutor's office, which charged them with public insult and referred the case to court. David arrived from Israel for the scheduled date of the trial, but failed to get to the right room because there was no elevator to take him to the right floor. In the end, the court dismissed the case because of the insignificant social harm caused by the act.

David believes that his right to a court as a victim of crime has been violated.

Discuss his case in the light of the following acts:

Charter of Fundamental Rights

Article 47

Right to an effective remedy and to a fair trial. Everyone whose rights and freedoms guaranteed by the law of the Union are violated has the right to an effective remedy before a tribunal in compliance with the conditions laid down in this Article.

Everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal previously established by law. Everyone shall have the possibility of being advised, defended and represented.

Legal aid shall be made available to those who lack sufficient resources in so far as such aid is necessary to ensure effective access to justice.

Convention on Rights of Persons with Disabilities

Article 13

States Parties shall ensure effective access to justice for persons with disabilities on an equal basis with others, including through the provision of procedural and age-appropriate accommodations, in order to facilitate their effective role as direct and indirect participants, including as witnesses, in all legal proceedings, including at investigative and other preliminary stages.

2. In order to help to ensure effective access to justice for persons with disabilities, States Parties shall promote appropriate training for those working in the field of administration of justice, including police and prison staff.

Crime Victims' Directive

In particular the right of victims of crime to receive appropriate information, support and protection and are able to participate in criminal proceedings.

Guidelines of the Minister of Justice of 22 October 2014 on the design of buildings for common courts

1.1.3: Court buildings must be designed so that they can be used by persons of all ages with different levels of fitness, taking into account factors relating to mobility, vision, hearing and understanding.

Regulation on the internal functioning of common organisational units of the prosecutor's office of 7 April 2016.

5. 2 In public prosecutor's office buildings, access to utility rooms should be provided, as far as possible, in a manner enabling persons with reduced mobility and persons with various types of disabilities to use them.

Case 2

Anna has Down syndrome and has been legally incapacitated since she was 18 years old. She is passionate about cars and has always wanted to work in the automotive industry. On her way back from school she watched traffic and was most fascinated by the work of a parking guard who is responsible for lifting the barrier in a guarded parking lot. One day her mother asked if Anna could watch the parking entrance for a while. Since then Anna wanted to operate the parking barrier. The owner of the security company did not see any obstacles in hiring Anna, but the problem was the employment contract with the incapacitated person. Anna receives a social pension based on her inability to work. Anna believes that she is able to operate the barrier and understands the scope of her duties. Anna's mother, as her legal guardian, applied to the guardianship court for permission to give her consent for an activity exceeding the scope of ordinary property management. However, the court discontinued the case, finding that the work of the incapacitated person is forced labour.

Discuss his case in the light of the following acts:

Charter of Fundamental Rights

Convention on rights of persons with disabilities

Directive 2000/78/EC

Case 3

Would the case decided by the European Court of Human Rights be decided differently had it been referred to the Court of Justice of the European Union by a court in a EU Member State?

[Glaisen v. Switzerland \(application no. 40477/13\)](#)

Facts

The applicant, Marc Glaisen, is a Swiss national who was born in 1966 and lives in Geneva (Switzerland). He has been paraplegic since 1987. On 4 October 2008 Mr Glaisen went on his own to the Pathé Rialto cinema in Geneva to see a film which was not being shown in any other cinema in the city. As the building housing the cinema was not adapted to wheelchair users, the applicant was refused access. The operating company relied on internal safety instructions, turning him away before he could even buy a ticket. On 28 September 2009, arguing that he had been the victim of discrimination, Mr Glaisen brought proceedings against that company. His appeals were rejected by the Court of First Instance of the Canton of Geneva on 15 September 2011, then by the Civil Division of the Court of Justice and lastly by the Federal Court.

Judgment of 18 July 2019

Article 14 in conjunction with Article 8

As to the protection against discrimination, the Court reiterated that Article 14 merely complemented the other clauses of the Convention and Protocols thereto. As regards the rights of disabled people and in the circumstances of the present case, the Court found pertinent one of the principles of the 2006 UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, namely that of “[f]ull and effective participation and inclusion in society” (Article 3 (c)). It nevertheless reiterated that Article 8 of the Convention only applied in such circumstances to exceptional cases where a lack of access to public buildings and buildings open to the public affected the person’s life in such a way as to interfere with his or her right to personal development and right to establish and develop relationships with other human beings and the outside world. Pointing out that it was necessary to take account of the specificities of the case at hand, particularly the applicant’s social and family situation, the Court did not overlook the fact that for Mr Glaisen, who was paraplegic, the importance of going to the cinema was not just to see a film, that he might be able to watch at home instead, but also involved exchanges with others. Moreover, Mr Glaisen, who could not take part in many other leisure activities on account of his disability, saw himself as an avid cinema-goer, and this was not questioned by the Government. However, the Court took the view that Article 8 could not be construed as requiring access to a specific cinema to see a given film in a situation where access to other cinemas in the vicinity was possible. The Court indeed noted that in the surrounding area there were other cinemas adapted to Mr Glaisen’s needs, and that he therefore generally had access to his local cinemas. The Court thus concluded that the refusal to allow Mr Glaisen to enter the cinema to see a specific film had not affected his life in such a way as to interfere with his right to personal development or to establish and develop

relationships with other human beings and the outside world. The Court reiterated that States were afforded a broad margin of appreciation in situations where they had to strike a balance between competing private and public interests or between different Convention rights. Similarly, domestic courts had to give detailed reasons for their decisions, in particular to allow the Court to exercise its European scrutiny. As to the applicable domestic legislation, the Court observed that one of the aims of the Federal Law of 13 December 2002 on the elimination of inequalities affecting disabled persons (LHand) was to create the conditions for disabled persons to be able to participate in social life, especially by helping them to be autonomous in making contact with others. Section 6 of the law sought to prevent serious practices of segregation whereby disabled people might be excluded from certain activities for fear that their very presence would disturb the tranquillity and social habits of other customers. In addition, Article 2 of the ordinance of 19 November 2003 on the elimination of inequalities affecting disabled people (OHand) defined as discrimination any difference in treatment which was “particularly marked and entailing serious inequality, with the intention or consequence of degrading or marginalising a disabled person”. In the present case, the Court was of the view that the Federal Court had given sufficient reasons to explain why the situation faced by Mr Glaisen was not serious enough to fall within the notion of discrimination. The Court thus saw no cause to go against the findings of the Federal Court, which had held that the Convention did not oblige Switzerland to adopt, in its domestic legislation, a concept of discrimination of the kind sought by Mr Glaisen. It followed that he was not entitled to rely on Article 8 of the Convention.

Article 10

The Court found that Article 10 of the Convention, more specifically the right to receive information, did not go so far as to enable Mr Glaisen to gain access to the cinema showing the film he wished to watch.

Kazus 1

Dawid wybrał się w podróż sentymentalną do Łodzi, miasta, w którym przed wojną mieszkała jego rodzina. Odwiedzał miejsca, w których kiedyś mieszkał jego dziadek, znany producent dywanów. Jednak kiedy rozpytywał mieszkańców o dawnych właścicieli jednej z fabryk, został zaatakowany przez grupę młodzieży, która obrzuciła go wyzwiskami, nazywając śmierdzącym Żydem i opluła wózek, którym się poruszał. Dawid chciał tę sprawę zgłosić na policję, ale w komisariacie, na który dojechał brak było podjazdu dla wózków inwalidzkich, a kiedy ktoś pomógł mu dostać się do środka, nie było żadnej osoby, z którą mógłby porozmawiać po angielsku. Następnego dnia złożył zawiadomienie o przestępstwie z pomocą wynajętego przez siebie tłumacza. Policja zidentyfikowała sprawców i skierowała sprawę do prokuratury, która postawiła im zarzut publicznego znieważenia i skierowała sprawę do sądu. Na wyznaczony termin rozprawy Dawid przyjechał specjalnie z Izraela, ale nie zdołał dostać się do właściwej sali ze względu na brak windy, która dowiozłaby go na właściwe piętro. Ostatecznie w sprawie sąd umorzył sprawę z uwagi na znikomą szkodliwość społeczną czynu.

Dawid uważa, że naruszone zostało jego prawo do sądu jako ofiary przestępstwa.

Przedyskutujcie jego sprawę w świetle następujących aktów prawnych.

Karta Praw Podstawowych

Art. 47

Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu

Każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule.

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy. Każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela.

Pomoc prawna jest udzielana osobom, które nie posiadają wystarczających środków, w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami

Artykuł 13

Dostęp do wymiaru sprawiedliwości

Państwa-Strony zagwarantują osobom niepełnosprawnym skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości na równych zasadach z innymi obywatelami, w tym poprzez zapewnienie dostosowań proceduralnych i właściwych dla wieku, aby umożliwić osobom niepełnosprawnym, pośrednie lub bezpośrednie uczestnictwo w postępowaniu prawnym, również w roli świadka, w tym na etapie śledztwa i innych wstępnych fazach postępowania.

Aby zapewnić osobom niepełnosprawnym skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości, Państwa-Strony będą promować właściwe szkolenia dla pracowników wymiaru sprawiedliwości, w tym pracowników policji i zakładów karnych.

Dyrektywa o prawach ofiar

W szczególności prawa ofiar przestępstw do ofiary przestępstwa otrzymania odpowiednich informacji, wsparcia i ochrony oraz prawa do ich uczestniczenia w postępowaniu karnym.

Wytyczne Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2014 r. do projektowania budynków dla sądów powszechnych

pkt. 1.1.3: Budynki sądów należy projektować w taki sposób, aby mogły być użytkowane przez osoby w każdym wieku z różnym stopniem sprawności przy uwzględnionych czynnikach związanych ze zdolnością poruszania się, widzenia, słyszenia i pojmowania.

Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z 7 kwietnia 2016 r.

§ 5. 2 W budynkach prokuratury powinien być zapewniony, w miarę możliwości, dostęp do pomieszczeń użytkowych w sposób umożliwiający korzystanie z nich osobom mającym ograniczone możliwości poruszania się oraz osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Kazus 2

Anna ma syndrom Downa i od 18 roku życia jest osobą ubezwłasnowolnioną. Jej pasją są samochody i od zawsze chciała zajmować się motoryzacją. Kiedy wracała ze szkoły obserwowała ruch uliczny, a najbardziej fascynowała ją praca stróża parkingowego, który jest odpowiedzialny za podnoszenie szlabanu na strzeżonym parkingu. Pewnego dnia jej matka zapytała się czy Anna nie mogłaby przez chwilę popilnować wjazdu na parking. Od tego czasu Anna zapragnęła stale obsługiwać szlaban parkingowy. Właściciel firmy ochroniarskiej nie widział przeszkód w zatrudnieniu Anny, jednak problemem okazała się umowa o pracę z osobą ubezwłasnowolnioną. Anna otrzymuje rentę socjalną na podstawie orzeczenia o jej niezdolności do pracy. Anna uważa, że jest zdolna obsługiwać szlaban i rozumie zakres jej obowiązków. Matka Anny jako jej opiekun prawny zwróciła się do sądu opiekuńczego o zezwolenie na wyrażenie zgody na czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem. Sąd sprawę jednak umorzył, uznając, że praca osoby ubezwłasnowolnionej stanowi pracę przymusową.

Przedyskutujcie jego sprawę w świetle następujących aktów prawnych

Karta Praw Podstawowych

Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami

[Dyrektywa 2000/78/WE](#)

Kazus 3

Czy sprawa rozstrzygnięta przez Europejski Trybunał Praw Człowieka zostałaby rozstrzygnięta inaczej, gdyby została skierowana do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przez sąd w państwie członkowskim UE?

***Glaisen v. Switzerland* (application no. 40477/13)**

Fakty

Skarżący, Marc Glaisen, jest obywatelem szwajcarskim, który urodził się w 1966 r. i mieszka w Genewie (Szwajcaria). Od 1987 roku jest paraplegikiem. W dniu 4 października 2008 r. Glaisen udał się sam do kina Pathé Rialto w Genewie, aby obejrzeć film, który nie był pokazywany w żadnym innym kinie w mieście. Ponieważ budynek, w którym mieści się kino, nie był przystosowany do potrzeb osób na wózkach, skarżącej odmówiono dostępu. Powołując się na wewnętrzne instrukcje bezpieczeństwa, skarżący został odesłany, zanim mógł nawet kupić bilet. W dniu 28 września 2009 r., twierdząc, że był on ofiarą dyskryminacji, Glaisen wszczął postępowanie przeciwko tej spółce. Jego odwołania zostały oddalone przez Sąd Pierwszej Instancji kantonu Genewa w dniu 15 września 2011 r., następnie przez Wydział Cywilny sądu drugiej instancji i wreszcie przez Sąd Federalny.

Wyrok z 18 lipca 2019 r.

Artykuł 14 w powiązaniu z art. 8

W odniesieniu do ochrony przed dyskryminacją Trybunał przypomniał, że art. 14 uzupełnia jedynie inne klauzule konwencji i protokołów do niej. W odniesieniu do praw osób niepełnosprawnych i w okolicznościach niniejszej sprawy Trybunał uznał za właściwą jedną z zasad Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 r., a mianowicie zasadę "pełnego i skutecznego uczestnictwa i integracji społecznej" (art. 3 lit. c)). Niemniej jednak przypomniał, że art. 8 konwencji ma zastosowanie jedynie w takich okolicznościach w wyjątkowych przypadkach, gdy brak dostępu do budynków publicznych i budynków otwartych dla publiczności miał wpływ na życie danej osoby w sposób, który koliduje z jej prawem do rozwoju osobistego oraz prawem do nawiązywania i rozwijania stosunków z innymi ludźmi i światem zewnętrznym. Zwracając uwagę, że konieczne było uwzględnienie specyfiki rozpatrywanej sprawy, a w szczególności sytuacji społecznej i rodzinnej wnioskodawcy, Trybunał nie pominął faktu, że dla p. Glaisena, który był paraplegikiem, ważne jest, by udać się do kina nie tylko po to, by obejrzeć film, który mógłby oglądać w domu, ale także by uczestniczyć w wymianie poglądów z innymi osobami. Ponadto Glaisen, który nie mógł uczestniczyć w wielu innych formach spędzania wolnego czasu ze względu na swoją niepełnosprawność, postrzegał siebie jako zapalonego widza kinowego, co nie zostało zakwestionowane przez rząd. Trybunał uznał jednak, że art. 8 nie może być interpretowany jako wymagający dostępu do konkretnego kina w celu obejrzenia danego filmu w sytuacji, w której dostęp do innych kin znajdujących się w pobliżu jest możliwy. Trybunał zauważył, że w okolicy znajdują się inne kina przystosowane do potrzeb Glaisena i że w związku z tym ma on ogólnie dostęp do swoich lokalnych kin. Trybunał stwierdził zatem, że odmowa zgody na

wejście do kina w celu obejrzenia konkretnego filmu nie wpłynęła na jego życie w sposób naruszający jego prawo do rozwoju osobistego lub nawiązania i rozwinięcia stosunków z innymi ludźmi i światem zewnętrznym. Trybunał przypomniał, że państwom przyznano szeroki margines oceny w sytuacjach, w których muszą one znaleźć równowagę między konkurencyjnymi interesami prywatnymi i publicznymi lub między różnymi prawami wynikającymi z konwencji. Podobnie sądy krajowe musiały szczegółowo uzasadnić swoje decyzje, w szczególności w celu umożliwienia Trybunałowi sprawowania kontroli na szczeblu europejskim. Jeśli chodzi o mające zastosowanie ustawodawstwo krajowe, Trybunał zauważył, że jednym z celów ustawy federalnej z dnia 13 grudnia 2002 r. w sprawie zniesienia nierówności dotyczących osoby niepełnosprawne (LHand) było stworzenie warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym, w szczególności poprzez pomoc im w autonomicznym nawiązywaniu kontaktów z innymi osobami. Sekcja 6 ustawy miała na celu zapobieganie poważnym praktykom segregacji, w ramach których osoby niepełnosprawne mogą być wykluczone z niektórych rodzajów działalności z obawy, że ich obecność zakłóci spokój i społeczne zwyczaje innych klientów. Ponadto, art. 2 rozporządzenia z dnia 19 listopada 2003 r. w sprawie zniesienia nierówności dotyczących osoby niepełnosprawne (OHand) określił jako dyskryminację wszelkie różnice w traktowaniu, które "były szczególnie wyraźne i pociągały za sobą poważne nierówności, z zamiarem lub konsekwencją poniżenia lub marginalizacji osoby niepełnosprawnej". W niniejszej sprawie Trybunał uznał, że Sąd Federalny podał wystarczające powody, aby wyjaśnić, dlaczego sytuacja, w jakiej znalazł się Glaisen, nie była na tyle poważna, aby można było zastosować pojęcie dyskryminacji. Trybunał nie dostrzegł zatem żadnego powodu, aby sprzeciwiać się ustaleniom Trybunału Federalnego, który orzekł, że konwencja nie zobowiązuje Szwajcarii do przyjęcia w jej ustawodawstwie krajowym pojęcia dyskryminacji, o które zabiegał Glaisen. W konsekwencji nie miał on prawa powoływać się na art. 8 konwencji.

Artykuł 10

Trybunał stwierdził, że art. 10 konwencji, a w szczególności prawo do otrzymywania informacji, nie oznacza tak dalekiej ochrony, by umożliwić P. Glaisenowi dostęp do kina, w którym chciałby oglądać film.

The right to equal recognition before the law

Dr. Marcin Szwed

This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Introduction

- ▶ the right to equal recognition before the law is one of the most important rights guaranteed in the Convention on the Rights of Persons with Disabilities;
- ▶ it reflects the fundamental values on which the whole Convention is based, in particular: protection of dignity of persons with disabilities, their right to equal treatment and autonomy;
- ▶ it also marks a significant departure from older human rights standards which were based on a paternalistic approach to persons with disabilities;
- ▶ the right to equal recognition before the law is important not only to lawmakers but also legal practitioners who represent persons with disabilities in cases concerning restrictions of their rights and liberties

Recognition before the law

- ▶ the concept of „recognition before the law” may refer to two issues which in the domestic law are often separated:
  - ▶ recognition of a capacity of a person to be holder of rights (legal personality, pol. *zdolność prawna*);
  - ▶ recognition of a capacity to act (legal capacity, pol. *zdolność do czynności prawnych*)
- ▶ legal personality – direct consequence of human dignity and universal nature of human rights:
  - ▶ generally, it is not questioned that every human being, from the moment of birth, has a legal personality and is a holder of fundamental rights;
  - ▶ legal personality („the right to recognition everywhere as a person before the law”) is explicitly guaranteed in Universal Declaration of Human Rights (Article 6) and International Covenant on Civil and Political Rights (Article 16);
  - ▶ person may never be deprived of his/her legal personality (consequence of inalienability of human rights), regardless of his/her actions or mental capacity

(continued)

- ▶ on the contrary, the older human rights treaties (UDHR, ICCPR, European Convention on Human Rights) usually do not explicitly guarantee the right to legal capacity:
  - ▶ however, there are clear connections between legal capacity and fundamental rights, in particular personal liberty or right to privacy;
  - ▶ without legal capacity and, consequently, ability of a person to decide about himself/herself, many human rights would become merely illusory;
  - ▶ that is why, domestic regulations concerning legal capacity must satisfy certain human rights standards (stemming from, among others, Article 8 ECHR)
- ▶ at the same time, the right to legal capacity has never been considered unlimited:
  - ▶ certain groups of persons have been considered as unable to take reasonable decisions about themselves, fully understand their legal situation, rights and obligations;
  - ▶ this inability may result from young age or mental disabilities;
  - ▶ mental faculties of such groups were considered as a justification for limitations of their legal capacity and application of paternalistically motivated laws (so-called „substitute decision making”)

Limitations of legal capacity of persons with mental disabilities

- ▶ this approach to legal capacity of persons with mental disabilities is still present not only in law of many states (including Poland) but also case-law of the European Court of Human Rights:
  - ▶ so far the ECtHR has never ruled that incapacitation (guardianship) is *per se* inconsistent with ECHR;
  - ▶ it examines every case individually, paying attention in particular to proportionality of restriction of rights, justification, legal safeguards etc.
  - ▶ *A.-M.V. v. Finland*, no. 53251/13, 23 March 2017: „the need for the domestic authorities to reach, in each particular case, a balance between the respect for the dignity and self-determination of the individual and the need to protect the individual and safeguard his or her interests, especially under circumstances where his or her individual qualities or situation place the person in a particularly vulnerable position”
- ▶ at the same time, paternalistic approach to persons with disabilities, although theoretically motivated by their own good, often leads to serious abuses and violations of their rights:
  - ▶ relations: persons with disabilities and their guardians;
  - ▶ practical problems in Poland: placement in social care homes;
  - ▶ negative impact on political participation (right to vote), family life (right to marry) etc.

CRPD and the „paradigm shift”

- ▶ Convention on the Rights of Persons with Disabilities, which entered into force in 2006, is based on a completely different premises;
- ▶ general principles (Article 3 CRPD) include:
  - ▶ respect for inherent dignity, individual autonomy including the freedom to make one’s own choices, and independence of persons;
  - ▶ non-discrimination (definition of discrimination in Article 2);
  - ▶ full and effective participation and inclusion in society;
  - ▶ equality of opportunities
- ▶ „paradigm shift”:
  - ▶ Article 12 of CRPD as the best illustration of unique, „disability-specific” nature of CRPD: for older human rights treaties persons with disabilities were often „invisible”
  - ▶ persons with disabilities are no longer viewed merely as objects of charity, social care and paternalistic state interventions, but rather as autonomous individuals entitled to have access to fundamental rights and social inclusion on equal basis with others;
  - ▶ so-called „human rights model of disability”

Article 12 of CRPD

- ▶ Article 12 of CRPD stipulates the right to equal recognition before the law;
- ▶ it is divided into five paragraphs;
- ▶ paragraph one reaffirms that persons with disabilities have the right to recognition everywhere as persons before the law, while paragraph two obliges the states to „recognize that persons with disabilities enjoy legal capacity on an equal basis with others in all aspects of life”
- ▶ therefore, CRPD guarantees persons with disabilities not only legal personality, but also legal capacity:
  - ▶ legal capacity entitles person to „act under the law recognizes that person as an agent with the power to engage in transactions and create, modify or end legal relationships.”
  - ▶ flawed Polish translation
- ▶ legal capacity is an inherent human right, it is a different concept than mental capacity and so mental disability cannot be used as a justification for deprivation of legal capacity:
  - ▶ natural differences in mental capacity may, however, require the state to provide persons with mental disabilities with proper support, what is reflected in further paragraphs of Article 12

Article 12 and guardianship

- ▶ the Committee consequently states that all regimes of substitute decision making are inconsistent with Article 12 and so states must “review the laws allowing for guardianship and trusteeship, and take action to develop laws and policies to replace regimes of substitute decision-making by supported decision-making, which respects the person’s autonomy, will and preferences”:
  - ▶ much higher standard than under Article 8 of ECHR
- ▶ Poland made an interpretative declaration stating that it will „interpret Article 12 of the Convention in a way allowing the application of the incapacitation, in the circumstances and in the manner set forth in the domestic law”;
- ▶ legal capacity reforms in selected countries

Support measures

- ▶ Article 12 of CRPD does not have only a negative character – it imposes on the states important positive obligations;
- ▶ paragraph 3: „States Parties shall take appropriate measures to provide access by persons with disabilities to the support they may require in exercising their legal capacity”
  - ▶ thus, persons with disabilities cannot be left alone, without access to adequate support
- ▶ abolishing guardianship is not enough – proper assistance and support must be provided:
- ▶ support measures must respect the rights, will and preferences of persons with disabilities:
  - ▶ from „substitute decision-making” to „supported decision-making”

Forms of support

- ▶ CRPD does not specify what forms of support should be provided;
- ▶ Committee: <<“Support” is a broad term that encompasses both informal and formal support arrangements, of varying types and intensity>>;
- ▶ examples:
  - ▶ assistance of trusted persons chosen by person with disabilities in certain spheres of life;
  - ▶ universal design and accessibility (e.g. for example, requiring private and public actors, such as banks and financial institutions, to provide information in an understandable format);
  - ▶ recognition of diverse, non-conventional methods of communication, especially for those who use non-verbal forms of communication to express their will and preferences;
  - ▶ advance planning (expressing wishes and preferences which should be followed in times when person is unable to communicate his/her intentions)

Safeguards

- ▶ Article 12 paragraph 4 of CRPD provides that mechanisms of support for persons with disabilities must be equipped with adequate safeguards, in order to prevent abuses and violations of human rights;
- ▶ „such safeguards shall ensure that:
  - ▶ measures relating to the exercise of legal capacity respect the rights, will and preferences of the person,
  - ▶ are free of conflict of interest and undue influence,
  - ▶ are proportional and tailored to the person’s circumstances,
  - ▶ apply for the shortest time possible and
  - ▶ are subject to regular review by a competent, independent and impartial authority or judicial body.
- ▶ the safeguards shall be proportional to the degree to which such measures affect the person’s rights and interests”;
- ▶ therefore, support measures must be flexible and individualized, tailored to the needs of particular person with disability:
  - ▶ they may never, directly or indirectly, lead to substitute decision-making

Support

- ▶ measures of support must be accessible for all persons with disabilities:
  - ▶ person's level of support needs, method of communication or lack of financial resources should not be a barrier to obtain a support
- ▶ „support in decision-making must not be used as justification for limiting other fundamental rights of persons with disabilities“;
- ▶ „right to refuse support and terminate or change the support relationship at any time“

Legal capacity in financial and property matters

- ▶ Article 12 paragraph 5 of CRPD: „(...) States Parties shall take all appropriate and effective measures to ensure the equal right of persons with disabilities:
  - ▶ to own or inherit property,
  - ▶ to control their own financial affairs and
  - ▶ to have equal access to bank loans, mortgages and other forms of financial credit, and
  - ▶ shall ensure that persons with disabilities are not arbitrarily deprived of their property.”
- ▶ the reason behind this provision is that persons with disabilities (in particular mental and psychosocial) are often perceived as completely unable to manage their property:
  - ▶ this may lead to abuse by guardians for financial reasons and social exclusion

Difficult situations

- ▶ if all forms of substitute decision-making shall be prohibited, how to proceed with regards to persons with the completely unable to communicate their wishes and preferences, take decisions etc.?
- ▶ Committee states that first of all significant efforts must be made in order to determine will and preferences of individual;
- ▶ when it is unsuccessful, the “best interpretation of will and preferences” must be done:
  - ▶ therefore, even if, in the most extreme situations, person is completely unable to take and communicate his/her decision and so the decision must be taken on his/her behalf, it must reflect will and preferences of person with disability, not his/her „best interest”
  - ▶ rejection of paternalistic approach

The right to equal recognition before the law and other human rights

- ▶ the right to equal recognition is guaranteed explicitly in Article 12, however it is connected to many other rights provided in CRPD:
  - ▶ Article 13 (access to justice): persons with disabilities should not be prevented from access to court or deprived of procedural rights
  - ▶ Article 14 (personal liberty): placement in social care homes or other institutions should not take place against the will of a person;
  - ▶ Article 19 (right to be included in community): „persons with disabilities must have the opportunity to live independently in the community and to make choices and to have control over their everyday lives”;
  - ▶ Article 23 (right to marry and found a family): persons with disabilities should have a right to marry;
  - ▶ Article 25 (right to health): respecting person’s autonomy in the sphere of medicine;
  - ▶ Article 29 (political participation): persons with disabilities who need support in exercising their legal capacity should not be deprived of their right to vote
- ▶ at the moment, in Poland persons with disabilities who were fully or partially incapacitated are deprived of many of abovementioned rights

The right to equal recognition before the law in the legal practice

- ▶ Poland submitted an interpretative declaration to Article 12 but it does not mean that this provision is inapplicable or devoid of any practical value;
- ▶ methods of enforcement of right guaranteed in Article 12:
  - ▶ international: communication to the Committee. However, so far Poland has not ratified Optional Protocol, so this option is excluded;
  - ▶ national: invoking Article 12 in the proceedings before Polish courts
- ▶ CRPD is an international treaty ratified upon prior statutory consent what means that it has priority over ordinary statutes

(continued)

- ▶ provisions of CRPD may not form a basis of a constitutional complaint to the Constitutional Tribunal, however they may be invoked supplementarily to interpret provisions of the Constitution:
  - ▶ example: pending proceedings in the case ref. no. SK 23/18 (constitutionality of the institution of guardianship)
- ▶ Article 12 may be also invoked in the proceedings before the domestic courts to interpret ordinary laws:
  - ▶ for example, to interpret (narrowly) statutory criteria for guardianship (examples: cases litigated by HFHR) or marriage ban
- ▶ in case of conflicts between statutes and CRPD the latter shall prevail – courts are empowered to disapply provisions inconsistent with international treaties:
  - ▶ example: decision of the District Court in Nowy Sącz of 19 April 2019 (ref. no. I Ns 376/19) – right to vote;
  - ▶ however, due to interpretative declaration, it would be impossible to request the court to disapply provisions of the Civil Code concerning guardianship

(continued)

- ▶ Article 12 may be also used to interpret provisions of the EU law (EU ratified CRPD and CJEU uses its provisions to interpret secondary EU law, in particular 2000/78 Directive);
- ▶ Article 12 may be invoked in the proceedings before ECtHR (not as a basis of the application but to present standards on the background of which Article 8 of ECHR should be interpreted):
  - ▶ ECtHR tries to interpret Convention in a manner friendly to other international human rights treaties

Thank you for your attention!

Marcin Szwed

m.szwed@uw.edu.pl

marcinszwed@wp.pl

Prawo do równego uznania podmiotowości prawnej

Dr. Marcin Szwed

Niniejsza publikacja została przygotowana przy wsparciu finansowym programu Unii Europejskiej REC 2014-2020. Za treść niniejszej publikacji odpowiada wyłącznie jej autor i w żaden sposób nie może ona zostać uznana za odzwierciedlającą poglądy Komisji Europejskiej.

Wprowadzenie

- ▶ prawo do równego uznania podmiotowości prawnej jest jednym z najważniejszych praw zagwarantowanych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych;
- ▶ odzwierciedla ono podstawowe wartości, na których opiera się cała Konwencja, w szczególności: ochronę godności osób z niepełnosprawnością, ich prawa do równego traktowania oraz autonomii;
- ▶ jest ono również wyrazem odejścia od starszych standardów praw człowieka, opierających się na paternalistycznym podejściu do osób z niepełnosprawnością;
- ▶ prawo do równego uznania podmiotowości prawnej jest ważne nie tylko dla ustawodawcy, ale również dla pełnomocników reprezentujących osoby z niepełnosprawnością w sprawach dotyczących ograniczenia ich praw i wolności

Uznanie przed sądem

- ▶ pojęcie "uznania podmiotowości prawnej" może odnosić się do dwóch kwestii, które w prawie krajowym są często rozdzielone:
  - ▶ uznanie zdolności prawnej;
  - ▶ uznanie zdolności do czynności prawnych
- ▶ zdolność prawna - bezpośrednia konsekwencja godności ludzkiej i uniwersalnego charakteru praw człowieka:
  - ▶ nie ulega wątpliwości, że każda istota ludzka od momentu urodzenia posiada osobowość prawną, a tym samym jest podmiotem praw podstawowych;
  - ▶ zdolność prawna (prawo człowieka do „uznawania wszędzie jego osobowości prawnej”) jest *expressis verbis* zagwarantowane w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (art. 6) i Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych (art. 16);
  - ▶ człowiek nigdy nie może zostać pozbawiony zdolności prawnej (konsekwencja niezbywalności praw człowieka), niezależnie od jego działań lub zdolności umysłowych

(kontynuacja)

- ▶ z drugiej strony, starsze traktaty dotyczące praw człowieka (PDPC, MPPOiP, EKPC) zazwyczaj nie gwarantowały wprost prawa do zdolności do czynności prawnych:
  - ▶ istnieją jednak wyraźne związki między zdolnością do czynności prawnych a prawami podstawowymi, w szczególności wolnością osobistą i prawem do prywatności;
  - ▶ bez zdolności do czynności prawnych i, w konsekwencji, zdolności osoby do decydowania o sobie, wiele praw człowieka miałoby jedynie iluzoryczny charakter;
  - ▶ dlatego też przepisy krajowe dotyczące zdolności prawnej muszą spełniać pewne standardy wynikające z praw człowieka (m.in. art. 8 EKPC).
- ▶ jednocześnie zdolność do czynności prawnych nigdy nie była postrzegana jako nieograniczona:
  - ▶ niektóre grupy osób były uznawane za niezdolne do podejmowania racjonalnych decyzji dotyczących ich samych czy pełnego zrozumienia ich sytuacji prawnej, praw i obowiązków;
  - ▶ niezdolność ta może wynikać np. z młodego wieku lub niepełnosprawności umysłowej;
  - ▶ ograniczone zdolności umysłowe takich grup były traktowane jako uzasadnienie ustanawiania restrykcji ich zdolności do czynności prawnych i stosowania motywowanych paternalistycznie rozwiązań (tzw. „mechanizmy zastępczego podejmowania decyzji”).

Ograniczenia zdolności do czynności prawnych osób z niepełnosprawnością umysłową

- ▶ takie podejście do zdolności do czynności prawnych osób z niepełnosprawnością psychiczną jest nadal obecne nie tylko w prawie wielu państw (w tym Polski), ale także w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka:
  - ▶ jak dotąd ETPCz nigdy nie orzekł, że ubezwłasnowolnienie (opieka) jest *per se* niezgodne z EKPC;
  - ▶ Trybunał bada każdy przypadek indywidualnie, zwracając szczególną uwagę na proporcjonalność ograniczenia praw, uzasadnienie, gwarancje prawne itp.
  - ▶ *A.-M.V. przeciwko Finlandii*, nie. 53251/13, 23 marca 2017 roku: "konieczność osiągnięcia przez władze krajowe, w każdym konkretnym przypadku, równowagi między poszanowaniem godności i samostanowienia jednostki a potrzebą jej ochrony i zabezpieczenia jej interesów, zwłaszcza w okolicznościach, w których jej indywidualne cechy lub sytuacja stawiają ją w szczególnie trudnej sytuacji".
- ▶ jednocześnie, paternalistyczne podejście do osób niepełnosprawnych, choć teoretycznie motywowane własnym dobrem, często prowadzi do poważnych nadużyć i naruszeń ich praw:
  - ▶ relacje osoby ubezwłasnowolnionych i ich opiekunów;
  - ▶ problemy praktyczne w Polsce: umieszczanie w domach opieki społecznej;
  - ▶ negatywny wpływ na uczestnictwo w życiu politycznym (prawo do głosowania), życie rodzinne (prawo do zawarcia małżeństwa) itp.

CRPD i "zmiana paradygmatu".

- ▶ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, która weszła w życie w 2006 r., opiera się na zupełnie innych przesłankach:
- ▶ zasady ogólne (art. 3 Konwencji) obejmują:
  - ▶ poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowanie niezależności osoby;
  - ▶ zakaz dyskryminacji;
  - ▶ pełny i skuteczny udział i włączenie w społeczeństwo;
  - ▶ równość szans
- ▶ "Zmiana paradygmatu":
  - ▶ Artykuł 12 Konwencji jako najlepsza ilustracja unikatowego charakteru Konwencji: starsze konwencje praw człowieka często nie dostrzegały szczególnej sytuacji osób z niepełnosprawnością;
  - ▶ osoby z niepełnosprawnością nie są już postrzegane jedynie jako obiekty dobroczynności, opieki społecznej i paternalistycznych interwencji państwa, ale raczej jako autonomiczne jednostki uprawnione do dostępu do praw podstawowych i integracji społecznej na równych zasadach z innymi;
  - ▶ tak zwany "model niepełnosprawności oparty na prawach człowieka".

Artykuł 12 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

- ▶ Artykuł 12 KPON przewiduje prawo do równego uznania podmiotowości prawnej;
- ▶ jest on podzielony na pięć ustęp;
- ▶ ustęp pierwszy stanowi, że osoby z niepełnosprawnością mają prawo do uznania ich za podmioty prawa, podczas gdy ustęp drugi zobowiązuje państwa do uznania „że osoby niepełnosprawne mają zdolność prawną, na zasadzie równości z innymi osobami, we wszystkich aspektach życia”
- ▶ KPON gwarantuje więc osobom z niepełnosprawnością nie tylko zdolność prawną, ale także zdolność do czynności prawnych:
  - ▶ zdolność do czynności prawnych uprawnia osobę do "zawierania transakcji i tworzenia, modyfikowania lub zakończenia stosunków prawnych". "
  - ▶ wadliwe tłumaczenie na język polski
- ▶ zdolność do czynności prawnych jest prawem człowieka. Niepełnosprawność umysłowa nie może być wykorzystywana jako uzasadnienie pozbawienia zdolności do czynności prawnych:
  - ▶ naturalne różnice w zdolnościach umysłowych mogą jednak wymagać, aby państwo zapewniło osobom z niepełnosprawnością umysłową odpowiednie wsparcie, co znajduje odzwierciedlenie w dalszych ustępach art. 12

Artykuł 12 a ubezwłasnowolnienie

- ▶ Komitet Praw Osób Niepełnosprawnych podkreśla, że wszystkie mechanizmy zastępczego podejmowania decyzji są niezgodne z art. 12, w związku z czym "należy dokonać przeglądu przepisów umożliwiających sprawowanie opieki i kurateli oraz podjąć działania w celu opracowania przepisów i strategii politycznych zastępujących systemy zastępczego podejmowania decyzji modelem wsparcia w podejmowaniu decyzji, respektującego autonomię, wolę i preferencje danej osoby":
  - ▶ znacznie wyższe standardy niż te wynikające z art. 8 EKPC.
- ▶ Polska złożyła oświadczenie interpretacyjne, w którym stwierdziła, że będzie "interpretować art. 12 Konwencji w sposób umożliwiający stosowanie ubezwłasnowolnienia, w okolicznościach i w sposób określony w prawie krajowym";
- ▶ reformy instytucji ubezwłasnowolnienia w wybranych krajach

Środki wsparcia

- ▶ Artykuł 12 Konwencji nie ma jedynie charakteru negatywnego - nakłada na państwa ważne obowiązki pozytywne;
- ▶ ust. 3: "Państwa Strony odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wsparcia, którego mogą potrzebować przy korzystaniu ze zdolności prawnej."
  - ▶ w związku z tym osoby niepełnosprawne nie mogą być pozostawione same sobie, bez dostępu do odpowiedniego wsparcia.
- ▶ zniesienie instytucji ubezwłasnowolnienia nie wystarczy - należy zapewnić odpowiednią pomoc i wsparcie:
- ▶ środki wsparcia muszą respektować prawa, wolę i preferencje osób niepełnosprawnych:
  - ▶ od "zastępczego podejmowania decyzji" do wsparcia w podejmowaniu decyzji

Formy wsparcia

- ▶ CRPD nie określa, jakie formy wsparcia powinny być zapewnione;
- ▶ Komitet: <<"Wsparcie" to szerokie pojęcie obejmujące zarówno nieformalne, jak i formalne ustalenia dotyczące wsparcia, o różnym charakterze i intensywności>>>;
- ▶ przykłady:
  - ▶ pomoc zaufanych osób wybranych przez osobę z niepełnosprawnością w pewnych sferach życia;
  - ▶ uniwersalne projektowanie i dostępność (np. wymaganie od podmiotów prywatnych i publicznych, takich jak banki i instytucje finansowe, dostarczania informacji w zrozumiałej formie);
  - ▶ uznawanie różnorodnych, niekonwencjonalnych metod komunikacji, zwłaszcza w odniesieniu do osób używających niewerbalnych form komunikacji;
  - ▶ tzw. *advance planning* (wyrażanie życzeń i preferencji, które powinny być przestrzegane w przyszłości, w sytuacji, gdy osoba nie jest w stanie zakomunikować swojej woli)

Zabezpieczenia

- ▶ Artykuł 12 ust. 4 Konwencji stanowi, że mechanizmy wsparcia dla osób niepełnosprawnych muszą być wyposażone w odpowiednie zabezpieczenia w celu zapobiegania nadużyciom i naruszeniom praw człowieka;
- ▶ takie zabezpieczenia powinny zapewnić, że:
  - ▶ „środki odnoszące się do wykonywania zdolności do czynności prawnych respektują prawa, wolę i preferencje danej osoby,
  - ▶ są wolne od konfliktu interesów i nieuzasadnionych wpływów,
  - ▶ są proporcjonalne i dostosowane do sytuacji danej osoby,
  - ▶ są stosowane przez jak najkrótszy czas;
  - ▶ podlegają regularnemu przeglądowi przeprowadzanemu przez właściwy, niezależny i bezstronny organ władzy lub organ sądowy.”
- ▶ „zabezpieczenia powinny być proporcjonalne do stopnia, w jakim takie środki wpływają na prawa i interesy danej osob”
- ▶ środki wsparcia muszą być elastyczne i zindywidualizowane, dostosowane do potrzeb konkretnej osoby niepełnosprawnej:
  - ▶ nie mogą one nigdy, bezpośrednio lub pośrednio, prowadzić do zastępczego podejmowania decyzji

Wsparcie

- ▶ środki wsparcia muszą być dostępne dla wszystkich osób niepełnosprawnych:
  - ▶ poziom potrzeb danej osoby w zakresie wsparcia, sposób komunikacji lub brak środków finansowych nie powinien stanowić bariery w uzyskaniu wsparcia
- ▶ "wsparcie w podejmowaniu decyzji nie może być wykorzystywane jako uzasadnienie ograniczania innych praw podstawowych osób niepełnosprawnych";
- ▶ "prawo do odmowy wsparcia i zakończenia lub zmiany wsparcia w dowolnym czasie".

Zdolność prawna w sprawach finansowych i majątkowych

- ▶ Artykuł 12 ust. 5 KPN: podejmą wszelkie odpowiednie i efektywne środki (...) celem zagwarantowania równego prawa osób niepełnosprawnych do:
  - ▶ posiadania i dziedziczenia własności,
  - ▶ kontroli własnych spraw finansowych oraz do
  - ▶ jednakowego dostępu do pożyczek bankowych, hipotecznych i innych form kredytów
  - ▶ oraz zapewnią, że osoby niepełnosprawne nie będą samowolnie pozbawiane własności.
- ▶ przepis ten związany jest z faktem, że osoby z niepełnosprawnością (w szczególności umysłową i psychiczną) są często postrzegane jako całkowicie niezdolne do zarządzania swoim majątkiem:
  - ▶ może to prowadzić do nadużyć ze strony opiekunów z powodów finansowych i wykluczenia społecznego.

Trudne przypadki

- ▶ jeżeli zakazane są wszelkie formy zastępczego podejmowania decyzji, to w jaki sposób postępować w odniesieniu do osób, które całkowicie nie są w stanie przekazać swoich życzeń i preferencji, podejmować decyzji itp.?
- ▶ Komitet stwierdza, że przede wszystkim należy dążyć do ustalenia woli i preferencji jednostki;
- ▶ gdy nie udaje się to osiągnąć, należy dokonać "najlepszej interpretacji woli i preferencji":
  - ▶ w związku z tym, nawet jeśli w najbardziej ekstremalnych sytuacjach osoba nie jest w stanie podjąć i zakomunikować swojej decyzji i dlatego decyzja musi być podjęta w jej imieniu, musi ona odzwierciedlać wolę i preferencje osoby niepełnosprawnej, a nie jej "najlepszy interes".
  - ▶ odrzucenie podejścia paternalistycznego

Prawo do równego uznania podmiotowości prawnej a inne prawa człowieka

- ▶ prawo do równego uznania podmiotowości prawnej jest wyraźnie zagwarantowane w art. 12, jednakże jest ono powiązane z wieloma innymi prawami przewidzianymi w Konwencji:
  - ▶ Artykuł 13 (dostęp do wymiaru sprawiedliwości): osobom z niepełnosprawnością nie należy uniemożliwiać dostępu do sądu ani pozbawiać ich praw procesowych.
  - ▶ Artykuł 14 (wolność osobista): umieszczenie w domach opieki społecznej lub innych instytucjach nie powinno odbywać się wbrew woli osoby;
  - ▶ Artykuł 19 (prawo do bycia włączonym do społeczności): "osoby niepełnosprawne muszą mieć możliwość niezależnego życia w społeczeństwie, dokonywania wyborów i sprawowania kontroli nad swoim życiem codziennym";
  - ▶ Artykuł 23 (prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny): osoby z niepełnosprawnością powinny mieć prawo do zawarcia małżeństwa;
  - ▶ Artykuł 25 (prawo do zdrowia): poszanowanie autonomii osoby w dziedzinie medycyny;
  - ▶ Artykuł 29 (udział w życiu politycznym): osoby z niepełnosprawnością, które potrzebują wsparcia w korzystaniu ze zdolności prawnej, nie powinny być pozbawione prawa głosu.
- ▶ obecnie w Polsce osoby z niepełnosprawnością, które zostały całkowicie lub częściowo ubezwłasnowolnione, są pozbawione wielu z wyżej wymienionych praw.

Prawo do równego uznania podmiotowości prawnej w praktyce

- ▶ Polska złożyła deklarację interpretacyjną do art. 12, ale nie pozbawia go to całkowicie znaczenia normatywnego i wartości praktycznej;
- ▶ metody egzekwowania prawa zagwarantowanego w art. 12:
  - ▶ międzynarodowe: skarga do Komitetu. W przypadku Polski ta możliwość jest jednak na razie wykluczona, gdyż władze RP nie ratyfikowały jeszcze Protokołu fakultatywnego do KPON.
  - ▶ krajowe: powoływanie się na art. 12 w postępowaniu przed sądami polskimi
- ▶ KPON jest umową międzynarodową ratyfikowaną za uprzednią zgodą ustawową, co oznacza, że ma ona pierwszeństwo przed zwykłymi ustawami.

(kontynuacja)

- ▶ przepisy KPON nie mogą stanowić podstawy do wniesienia skargi konstytucyjnej do Trybunału Konstytucyjnego, jednakże mogą one zostać przywołane w skardze w celu dokonania wykładni postanowień Konstytucji:
  - ▶ przykład: toczące się postępowanie w sprawie o sygn. akt. nr. SK 23/18 (konstytucyjność instytucji ubezwłasnowolnienia)
- ▶ na art. 12 można powoływać się również w postępowaniu przed sądami krajowymi w celu dokonania wykładni ustaw:
  - ▶ na przykład interpretacja (zawężająca) ustawowych przesłanek ubezwłasnowolnienia (przykłady: sprawy rozpatrywane przez HFPCz) lub zakazu małżeńskiego
- ▶ w przypadku niezgodności między ustawą a KPON, pierwszeństwo ma ta ostatnia – sądy są uprawnione do niestosowania przepisów niezgodnych z traktatami międzynarodowymi ratyfikowanymi za uprzednią zgodą ustawową:
  - ▶ przykład: postanowienie Sądu Rejonowego w Nowym Sączu z dnia 19 kwietnia 2019 r. (sygn. I Ns 376/19) – czynne prawo wyborcze;
  - ▶ ze względu na wspomniane oświadczenie interpretacyjne, niemożliwe byłoby wystąpienie do sądu o niestosowanie przepisów Kodeksu cywilnego dotyczących ubezwłasnowolnienia

(kontynuacja)

- ▶ Artykuł 12 może być również wykorzystywany do interpretacji przepisów prawa UE (UE ratyfikowała KPON, a TSUE wykorzystuje przepisy KON do interpretacji wtórnego prawa UE, w szczególności dyrektywy 2000/78);
- ▶ na art. 12 można powoływać się w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (nie jako podstawę do złożenia skargi, lecz do przedstawienia standardów, na tle których należy interpretować art. 8 EKPC):
  - ▶ ETPCz stara się interpretować konwencję w sposób przyjazny dla innych międzynarodowych traktatów dotyczących praw człowieka.

Dziękuję za uwagę!

Marcin Szwed

m.szwed@uw.edu.pl

marcinszwed@wp.pl

The rights of victims with disabilities in court proceedings

Dr. Marcin Szwed

This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Persons with disabilities as victims

- ▶ according to available research, persons with disabilities are more likely to become victims of crimes;
- ▶ particularly vulnerable are persons with mental and psychosocial disabilities;
- ▶ in addition, persons with disabilities often face barriers with regards to access to justice, which may result from lack of adjustment of criminal proceedings to their specific needs;
- ▶ MDAC: „People with disabilities are often intimidated and discouraged from fully participating due to complex rules of criminal procedure, difficulties in understanding legal terminology and formal and rigid codes of conduct. People with mental disabilities may not be able to communicate in words, meaning that it can be difficult for others to understand them. They may not be able to access information which others can understand and they may behave in ways with which justice professionals are unfamiliar. Their testimonies are often deemed incomprehensible or self-contradictory and are thus ignored by paternalistic justice systems”
- ▶ international law and EU law impose positive obligations on states to provide victims with disabilities proper support and assistance

Victims with disabilities and international human rights treaties

- ▶ European Convention on Human Rights:
  - ▶ no explicit guarantees for victims of crimes;
  - ▶ positive obligations of states under specific rights and freedoms guaranteed in the Convention;
  - ▶ duty to carry out an effective investigation into alleged breaches of Article 3 or 2;
  - ▶ right to private life: „(...) criminal proceedings should be organised in such a way as not to unjustifiably imperil the life, liberty or security of witnesses, and in particular those of victims called upon to testify, or their interests coming generally within the ambit of Article 8 of the Convention. Thus, the interests of the defence are to be balanced against those of witnesses or victims called upon to testify” (Y. v. Slovenia, 28 May 2015, app. no. 41107/10, para. 104)
- ▶ Convention on the Rights of Persons with Disabilities:
  - ▶ Article 13: access to justice (and procedural accommodations);
  - ▶ Article 16: freedom from exploitation, violence and abuse (para. 4: „States Parties shall take all appropriate measures to promote the physical, cognitive and psychological recovery, rehabilitation and social reintegration of persons with disabilities who become victims of any form of exploitation, violence or abuse, including through the provision of protection services.”)

Directive 2012/29/EU

- ▶ on the EU level the most important standards are set in the Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA:
  - ▶ transposition date: 16 November 2015
- ▶ scope of Directive: criminal offences committed in EU and criminal proceedings that take place in EU:
  - ▶ therefore, it is not limited only to cross-border crimes – it is binding also with regards to internal cases, involving crimes committed by citizens on the territory of their country
- ▶ „the rights set out in this Directive are not made conditional on the victim's residence status in their territory or on the victim's citizenship or nationality.”
- ▶ purpose of the Directive: „to ensure that victims of crime receive appropriate information, support and protection and are able to participate in criminal proceedings.”

Victims of crimes

- ▶ „a natural person who has suffered harm, including physical, mental or emotional harm or economic loss which was directly caused by a criminal offence”
- ▶ „family members of a person whose death was directly caused by a criminal offence and who have suffered harm as a result of that person's death”

Rights of victims (selected)

- ▶ right to understand and to be understood;
- ▶ right to receive information from the first contact with a competent authority;
- ▶ right to receive information about their case;
- ▶ right to interpretation and translation;
- ▶ right to access victim support services;
- ▶ right to be heard;
- ▶ right to a review of a decision not to prosecute;
- ▶ right to protection against repeat victimisation, from intimidation and from retaliation;
- ▶ right to legal aid;
- ▶ right to reimbursement of expenses ;
- ▶ right to protection of privacy;
- ▶ right to decision on compensation from the offender in the course of criminal proceedings

Victims with disabilities under the Directive

- ▶ „Member States should ensure that victims with disabilities are able to benefit fully from the rights set out in this Directive, on an equal basis with others, including by facilitating the accessibility to premises where criminal proceedings are conducted and access to information.”
- ▶ right to understand and be understood requires adjustment of methods of communications to a specific situation of a given victim with disability;
- ▶ concept of the „Individual assessment of victims”:
  - ▶ authorities should prepare individual assessments concerning victims in order to identify their specific protection needs and measures to be taken in the course of criminal proceedings to protect them from secondary and repeat victimisation;
  - ▶ in particular, personal characteristics of the victim, including his/her disability, must be taken into account;
  - ▶ individual assessment should be carried out with involvement of victims
- ▶ measures of protection of victims with specific protection needs (including – resulting from disabilities) in the criminal proceedings:
  - ▶ interviews in specifically adopted/designed premises;
  - ▶ interviews with participation of specially trained professionals;
  - ▶ interviews conducted by the same person throughout entire proceedings;
  - ▶ in case of sexual violence: interviews conducted by person of the same sex as victim;

Persons with disabilities in court proceedings

- ▶ provisions of the Directive apply both to preparatory stage of proceedings as well as the proceedings before the courts
- ▶ however, certain measures of protection of victims with specific protection needs are court-specific:
  - ▶ measures to avoid visual contact between victims and offenders including during the giving of evidence;
  - ▶ long distance interrogation;
  - ▶ avoiding avoid unnecessary questioning concerning the victim's private life;
  - ▶ measures allowing a hearing to take place without the presence of the public.
- ▶ in addition, provisions of the Directive should be interpreted in accordance with ECHR and CRPD as well as the EU Charter of Fundamental Rights:
  - ▶ Article 1: duty to respect and protect human dignity;
  - ▶ Article 7: respect for private and family life;
  - ▶ Article 8: protection of personal data;
  - ▶ Article 20 and 21: equal treatment and non-discrimination;
  - ▶ Article 26: integration of persons with disabilities;
  - ▶ Article 47: to an effective remedy and to a fair trial

Children in court proceedings

- ▶ the Directive relatively extensively regulates rights of child victims in criminal proceedings:
  - ▶ children's best interests as a primary consideration;
  - ▶ right to be heard;
  - ▶ protection of privacy;
  - ▶ presumption of specific protection needs;
  - ▶ audiovisual record of interview;
  - ▶ appointment of special representative in case of conflict of interests between child and his/her parents;

Conclusion

- ▶ in the light of EU law and international human rights treaties, court proceedings must be adjusted to the specific needs of victims with disabilities:
  - ▶ the most important is adoption of a proper methods of communication between courts and victims;
  - ▶ methods may vary depending on a type of disability (e.g. visual impairment or mental disability);
  - ▶ in addition, taking into account particular vulnerability of persons with disabilities, effective measures of protection against repeat or secondary victimisation must be adopted (including by readjustment of the course of court hearings)
- ▶ persons with disabilities must be provided with an effective access to legal aid;
- ▶ legal solutions must be supplemented by practical actions, such as trainings for judges and prosecutors „to increase their awareness of the needs of victims and to enable them to deal with victims in an impartial, respectful and professional manner.” (Article 25 of the Directive):

Thank you for your attention!

Marcin Szwed

m.szwed@uw.edu.pl

marcinszwed@wp.pl

Prawa ofiar z niepełnosprawnością w postępowaniu sądowym

Dr. Marcin Szwed

Niniejsza publikacja została przygotowana przy wsparciu finansowym programu Unii Europejskiej REC 2014-2020. Za treść niniejszej publikacji odpowiada wyłącznie jej autor i w żaden sposób nie może ona zostać uznana za odzwierciedlającą poglądy Komisji Europejskiej.

Osoby niepełnosprawne jako ofiary

- ▶ według dostępnych danych osoby niepełnosprawne są bardziej narażone na to, że staną się ofiarami przestępstw;
- ▶ szczególnie narażone są osoby z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną;
- ▶ ponadto osoby niepełnosprawne często napotykały przeszkody w dostępie do wymiaru sprawiedliwości, co może wynikać z braku dostosowania postępowania karnego do ich szczególnych potrzeb;
- ▶ MDAC: "Osoby niepełnosprawne są często boją się lub są zniechęcone do pełnego uczestnictwa w postępowaniu sądowym z powodu złożonych zasad postępowania karnego, trudności w zrozumieniu terminologii prawnej oraz formalnych i sztywnych kodeksów postępowania. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną mogą nie być w stanie komunikować się słowami, co oznacza, że innym może być trudno je zrozumieć. Mogą nie być w stanie uzyskać dostępu do informacji, które inni mogą zrozumieć i mogą zachowywać się w sposób, z którym pracownicy wymiaru sprawiedliwości nie są zaznajomieni. Ich zeznania są często uważane za niezrozumiałe lub sprzeczne ze sobą, przez co są ignorowane przez paternalistycznie nastawione systemy wymiaru sprawiedliwości".
- ▶ prawo międzynarodowe i prawo UE nakłada na państwa obowiązek zapewnienia ofiarom z niepełnosprawnością odpowiedniego wsparcia i pomocy.

Prawa ofiar z niepełnosprawnością w świetle międzynarodowych konwencji praw człowieka

- ▶ Europejska Konwencja Praw Człowieka:
  - ▶ brak wyraźnych gwarancji dla ofiar przestępstw;
  - ▶ pozytywne obowiązki państw wynikające ze szczególnych praw i wolności zagwarantowanych w konwencji;
  - ▶ obowiązek przeprowadzenia skutecznego dochodzenia w sprawie domniemych naruszeń art. 3 lub 2;
  - ▶ prawo do życia prywatnego: "(...) postępowanie karne powinno być zorganizowane w taki sposób, aby nie narażać w nieuzasadniony sposób życia, wolności lub bezpieczeństwa świadków, a w szczególności świadków wezwanych do składania zeznań, lub ich praw wchodzących zasadniczo w zakres art. 8 Konwencji. Tak więc interesy obrony muszą być zrównoważone w stosunku do interesów świadków lub ofiar wezwanych do składania zeznań" (Y. v. Słowenia, 28 maja 2015 r., skarga nr 41107/10, pkt 103).
- ▶ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych:
  - ▶ Artykuł 13: dostęp do wymiaru sprawiedliwości (i udogodnienia proceduralne);
  - ▶ Artykuł 16: wolność od wyzysku, przemocy i nadużyć (ust. 4: „Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki w celu wspierania powrotu do zdrowia fizycznego i psychicznego oraz w zakresie zdolności poznawczych, a także wspierania rehabilitacji i społecznej reintegracji osób niepełnosprawnych, które stały się ofiarami jakiegokolwiek formy wykorzystywania, przemocy i nadużyć, w tym poprzez zapewnienie pomocy i wsparcia.”)

Dyrektywa 2012/29/UE

- ▶ na szczeblu UE najważniejsze normy w zakresie praw ofiar zostały określone w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej minimalne normy dotyczące praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW:
  - ▶ data transpozycji: 16 listopada 2015 r.
- ▶ zakres dyrektywy: przestępstwa popełnione w UE i postępowania karne toczące się w UE:
  - ▶ w związku z tym dyrektywa nie ogranicza się ona wyłącznie do przestępstw transgranicznych, lecz jest wiążąca również w odniesieniu do spraw wewnętrznych dotyczących przestępstw popełnionych przez obywateli na terytorium ich kraju.
- “Państwa członkowskie powinny podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia, by stosowanie praw przewidzianych w niniejszej dyrektywie nie było uzależnione od prawa do pobytu ofiary na ich terytorium ani od jej obywatelstwa czy narodowości.”
- cel dyrektywy: „zapewnienie, by ofiary przestępstwa otrzymały odpowiednie informacje, wsparcie i ochronę oraz by mogły uczestniczyć w postępowaniu karnym.”

Ofiary przestępstw

- “osobę fizyczną, która doznała szkody, w tym krzywdy fizycznej, psychicznej, moralnej lub emocjonalnej lub straty majątkowej, bezpośrednio spowodowanej przestępstwem”;
- członkowie „rodziny osoby, której śmierć była bezpośrednim skutkiem przestępstwa, jeżeli doznali oni szkody w wyniku śmierci tej osoby”

Prawa ofiar (wybrane)

- ▶ prawo do zrozumienia i bycia zrozumianym;
- ▶ prawo do otrzymania informacji od pierwszego kontaktu z właściwym organem;
- ▶ prawo do otrzymania informacji o swojej sprawie;
- ▶ prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego;
- ▶ prawo dostępu do usług wsparcia dla ofiar;
- ▶ prawo do bycia wysłuchanym;
- ▶ prawo do odwołania od decyzji o odmowie ścigania;
- ▶ prawo do ochrony przed ponowną wiktyimizacją, zastraszaniem i odwetem;
- ▶ prawo do pomocy prawnej;
- ▶ prawo do zwrotu kosztów ;
- ▶ prawo do ochrony prywatności;
- ▶ prawo do orzeczenia w sprawie odszkodowania od sprawcy w toku postępowania karnego

Ofiary niepełnosprawne na mocy dyrektywy

- “państwa członkowskie powinny zapewnić, by ofiary będące osobami niepełnosprawnymi były w stanie korzystać w pełni z praw określonych w niniejszej dyrektywie na równi z innymi, w tym ułatwiając dostęp do pomieszczeń, w których prowadzone są postępowania karne, a także dostęp do informacji.”
  - ▶ prawo do rozumienia i bycia zrozumianym wymaga dostosowania metod komunikacji do konkretnej sytuacji danej niepełnosprawnej ofiary;
  - ▶ koncepcja "Indywidualnej oceny ofiar":
    - ▶ organy powinny przygotować indywidualne oceny dotyczące ofiar w celu ustalenia ich szczególnych potrzeb w zakresie ochrony oraz środków, które należy podjąć w trakcie postępowania karnego, aby uchronić je przed wtórną i ponowną wiktymizacją;
    - ▶ w szczególności należy wziąć pod uwagę cechy osobowe ofiary, w tym jej niepełnosprawność;
    - ▶ ocena indywidualna powinna być przeprowadzana z udziałem ofiar.
  - ▶ środki ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony (w tym - wynikających z niepełnosprawności) w postępowaniu karnym:
    - ▶ przesłuchania w specjalnie zaadoptowanych/przeznaczonych pomieszczeniach;
    - ▶ przesłuchania z udziałem specjalnie wyszkolonych specjalistów;
    - ▶ przesłuchania prowadzone przez tę samą osobę w trakcie całego postępowania;
    - ▶ w przypadku przemocy seksualnej: przesłuchania przeprowadzane przez osobę tej samej płci co ofiara;

Osoby niepełnosprawne w postępowaniu sądowym

- ▶ przepisy dyrektywy mają zastosowanie zarówno do etapu przygotowawczego postępowania, jak i do postępowania przed sądem
- ▶ jednakże niektóre środki ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony odnoszą się konkretnie do postępowania sądowego:
  - ▶ środki mające na celu uniknięcie kontaktu wzrokowego między ofiarami a przestępcami, w tym podczas składania zeznań;
  - ▶ przesłuchanie na odległość;
  - ▶ unikanie zbędnych pytań dotyczących życia prywatnego ofiary;
  - ▶ środki umożliwiające przeprowadzenie przesłuchania bez obecności publiczności.
- ▶ Ponadto przepisy dyrektywy należy interpretować zgodnie z EKPC i KPBWEA oraz Kartą praw podstawowych UE:
  - ▶ Artykuł 1: obowiązek poszanowania i ochrony godności ludzkiej;
  - ▶ Artykuł 7: poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego;
  - ▶ Artykuł 8: ochrona danych osobowych;
  - ▶ Artykuły 20 i 21: równe traktowanie i niedyskryminacja;
  - ▶ Artykuł 26: integracja osób niepełnosprawnych;
  - ▶ Artykuł 47: prawo do skutecznego środka prawnego i rzetelnego procesu sądowego

Dzieci w postępowaniu sądowym

- ▶ dyrektywa stosunkowo szeroko reguluje prawa dzieci będących ofiarami w postępowaniu karnym:
  - ▶ najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka jako cel nadrzędny;
  - ▶ prawo do bycia wysłuchanym;
  - ▶ ochrona prywatności;
  - ▶ domniemanie istnienia szczególnych potrzeb w zakresie ochrony;
  - ▶ audiowizualny zapis wywiadu;
  - ▶ wyznaczenie specjalnego przedstawiciela w przypadku konfliktu interesów między dzieckiem a jego rodzicami;

Wniosek

- ▶ w świetle prawa UE i międzynarodowych traktatów dotyczących praw człowieka, postępowania sądowe muszą być dostosowane do szczególnych potrzeb ofiar z niepełnosprawnością:
  - ▶ najważniejsze jest przyjęcie właściwych metod komunikacji między sądami i ofiarami;
  - ▶ metody te mogą się różnić w zależności od rodzaju niepełnosprawności (np. niepełnosprawność intelektualna lub niepełnosprawność narządu wzroku);
  - ▶ ponadto, biorąc pod uwagę szczególną bezbronność osób niepełnosprawnych, należy wdrożyć skuteczne środki ochrony przed powtórłą lub wtórłą wiktymizacją (w tym poprzez dostosowanie przebiegu rozpraw sądowych).
- ▶ osoby z niepełnosprawnością muszą mieć zapewniony skuteczny dostęp do pomocy prawnej;
- rozwiązania prawne muszą być uzupełnione działaniami praktycznymi, takimi jak szkolenia dla sędziów i prokuratorów, aby „uświadomić im potrzeby ofiar oraz nauczyć ich traktowania ofiar z szacunkiem oraz w sposób bezstronny, i profesjonalny. "(art. 25 Dyrektywy)

Dziękuję za uwagę!

Marcin Szwed

m.szwed@uw.edu.pl

marcinszwed@wp.pl

The CRPD and its implementation in family-related decision making

Professor Dr. Jenny E. Goldschmidt

This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Core Principles CRPD and Legal Capacity

- CRPD article 3; relevant aspects in particular:
    - (a) respect for inherent dignity
    - (c) inclusion
    - (d) non- discrimination
  - Participation: art 4(3) and 33 → CRPD GC 7 (2018), see par. 73 refers to sex. and reprod. Health
  - Legal Capacity; art 12 CRPD → GC 1 on Legal Recognition before the law → No substitute decision making but supported decision making (see par. 15)
- Article 19: living independently

Women and the CRPD: Concepts and developments

- The position of women with disabilities demands specific attention in relation to our topic because of interaction between characteristics of individuals → CEDAW also relevant
- Closely related to development of several legal concepts:
  - Equality
  - Vulnerability
  - Stereotyping
  - Intersectionality → CEDAW GR 28 on non-discrimination
- Special attention to General Comment CRPD No. 3 (2016): article 6: Women and Girls with Disabilities and CEDAW GR 35 on Gender Based Violence

Vulnerable groups: concept and risks

- CRPD contains no new rights
- Need to elaborate obligations more precisely
- Why? Some are less equal than others
- Concept of vulnerable groups emerging in ECHR and EU too
- Risks: reaffirmation of vulnerability: however, see par. 7 GC 6 on equality and par. 7 GC 1: goes beyond non discrimination → empowerment → interpretation tool

See:

- Lourdes Peroni and Alexandra Timmer, Vulnerable Groups: The Promise of an Emerging Concept in European Convention Human Rights Law, *International Journal of Constitutional Law* (2013), p. 1056-1085

Equality

- See par. 8, 9, 14, 15, 16 and 17 of GC 3
  - Substantive equality approach in EU
  - Towards 'transformative equality' → need to change dominant rules that reaffirm exclusion goes beyond the equal-different approach → see par. 8 of GC No. 3
  - CRPD GC No. 1 (2014), Art. 12, Equal Recognition before the law, see par. 8
  - CRPD GC 6 (2018) on Equality and Non-discrimination:
    - Focus on Inclusive Equality and Substantive equality
    - Under F: art 12 : supported decision making
    - Art 23: 'separation of a child from his or her parents based on the disability of the child or parents is both discrimination and in violation of art. 23 (respect for home and family)
    - Art 25 health incl. sex. and reprod. health
- European case law follows this development and CRPD provides not only independent normative structure but also interpretative framework for national judges

Intersectionality

→ Par 3. of CRPD GC no.3:

Uses term Multiple discrimination: discrimination is compounded or aggravated.

- Concept: multiple and intersectional discrimination (par. 10)
  - Different manifestations
  - Legal recognition
- Related to stereotyping see par. 8 GC

Stereotyping

- Developed under equality law
  - Link between vulnerability and stereotyping
- Need for empowering approach instead of victimizing approach

See: - Alexandra Timmer, Gender Stereotyping in the case law of the EU Court of Justice, *European Equality Law Review*, Issue 1/2016, 37-46

- Illustrative case: ECtHR 25 July 2017, *Carvalho de Pinto Sousa Morais v. Portugal*, Application no. 17484/15, see also the separate opinions.

Right to marry and to found a family

- Is there a Right to marry? Art 12 ECHR
- Does right exist for all?
- Relevance of case law on other grounds.
- Closely related to right to family life and legal capacity: see
- ECHR *Lashin v. Russia*, 22 January 2013
- ECHR *Delecolle v. France*, 25 October 2018
- Opinion of the Economic and Social Committee on the The situation of women with disabilities (2018/C 367/04):
  - 5.2: Sexual and reproductive health and rights, including respect for the home and the family

Family planning and birth control

- Relation to agency and legal capacity→ GC 3 under 45: Forced contraception and sterilization can result in sexual violence.
- Par 18 CEDAW GC 35: Violations of sexual and reproductive rights may amount to torture or inhuman treatment.
- Supported decision making→ idem: right to be provided with assistance to raise children
- EU Law: Case C-363/12, 18 March 2014: Z. v. A Government Department, see also Opinion of AG Wahl, 26 September 2013→ maternity leave for surrogate mother→ AG explains implications of social model of disability for EU law (par. 85 ff)

General Comment no 3 (2016)

- Focus on State obligations but also part of prohibition of discrimination→
- Needs to be applied in accordance with CRPD
- See: barriers caused by disbelief when reporting sexual violence (par 17 under e)
- Training of professionals in justice sector (par. 26)

Violence against women → see Section IV A GC 3

- Specific situation e.g Institutions
  - Sexual harrassment
  - Burden of Proof
  - Obligations
- **See also CEDAW General Recommendation No. 35 on Gender based violence, updating GR no 19, 26 July 2017**

GeneralComment No. 1 (2014), art. 12: Equal Recognition before the law

- Support but not substitute decision-making: N. Devi et al/ EJDR 5(2011) 262

Supported model (functional approach)	Substitute model (status approach)
Helps persons with disabilities to exercise their legal capacity (can make decisions for themselves) Aid the individual to understand relevant issues and information Communication Providing assisted devices	Acts on behalf of the person concerned in terms of their best interest without seeking the wishes or preferences of the person No self-progression (sense of self-helplessness) Prevention of entering contracts No civil rights (e.g. no right to vote)
Abolishment of guardianship laws provides the person autonomy, dignity and self-determination	Guardianship laws deprive a person of their legal capacity to act - led to total incapacitation and depersonalization
Lower risk from abuse and discrimination Competent	Higher risk of abuse and discrimination Incompetent

Birth Control

Related to various rights

- Autonomy
  - Physical Integrity
  - Torture
  - Violence
-
- See: Case V.C. against Slovakia, 8 november 2011

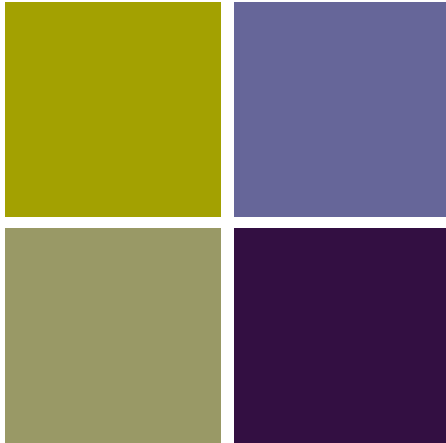
Role of National Judge: guarantee access to Justice

- Awareness
- Identification
- Knowledge and awareness of broader context
- Application

THANK YOU!

Julia Kolda, Lawyer,
Vienna, AT

My role as a lawyer in assisting persons with disabilities in court proceedings

This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Paths of a criminally accused person with psychosocial and/or intellectual disabilities through criminal proceedings

- *Mr. O. is about thirty years old and lives with a psychosocial and intellectual disability. He lives independently in a partially supervised structure and has several times a week contact with his supervisor. For financial and regulatory matters cares a guardian (at the time of criminal proceedings, however, there was no guardian elected). According to his current guardian, he is very influenced by his fellow human beings and quickly intimidated.*

+ Example

- *Mr. O. one day received an invitation for questioning from the police. He handed over this letter in time to his supervisor (confidant) in the association for the sighting, who explained the contents to him. At the time of the interrogation, however, Mr. O.'s confidant was on leave and with the representative caregiver the relationship of trust was not so good that Mr. O. had asked him to be accompanied to the interrogation. Mr. O. therefore took the appointment alone.*
- *Mr. O. was not informed about his rights and obligations, especially the possibility of legal representation, so that he could understand it. His impairment was not perceived as a need for protection.*
- *Mr. O. described the interrogating policeman as "very strict". Mr. O. said that the policeman did not question that he had committed the alleged act and did not believe him. He said the cop always said something that was not right. Mr. O. could answer the questions only with yes and no. He could not ask for clarification. "He did not let me talk, the policeman." Mr. O. felt particularly uncomfortable in the survey situation and answered the questions with the aim that he "get home faster". Asked why he admitted something he did not commit, he replied, "well, so the interview is over."*

+

- *This is extremely disastrous because Mr O. was unaware of the consequences of his statements and the police record was used as evidence throughout the proceedings. As a result of the confession, Mr. O. - as promised by the police - was allowed to leave the police station and thus reached his short-term goal.*
- *In the meantime, Mr. O. received a letter regarding the obligation to apply for a defense lawyer, which was subject to a time limit. This time, however, he submitted the letter too late to the supervisor for the sighting, so that the deadline had already expired. The supervisor then contacted the judge to clarify the situation of the care as well as some instructions for dealing with Mr. O. The judge was quite understanding, according to the supervisor and allowed the late application of a defender.*
- *A decision to grant a legal aid defense counsel was made only after the prosecution brought the case and a necessary defense situation emerged. With the summons of the court to the main trial and initial confrontation with the indictment came the announcement of the appointed auxiliary lawyer. This lawyer, because active in a completely different area of law, then handed the case over to a designated criminal lawyer. She was, according to the supervisor and Mr. O. very hard-working and met with both for a preliminary discussion.*

- *Regarding the trial, the supervisor of Mr. O. described the "speed" and the "jargon" as very problematic and stated that he himself had difficulty in following the events. He doubted that Mr. O could understand what he said. The previously informed judge did not pay any attention to the insecure Mr. O at the trial. The way she communicated with Mr. O. was perceived by the supervisor as "restrictive" and "very suggestive". The judiciary also did not ask whether what was asked was understandable. Mr. O. himself reported this: "No, I did not dare, no." The caregiver reported one on the phone playing prosecutor. At the end there was a guilty verdict by the judge. The Police Protocol, obtained by the first sole hearing of Mr O, was considered evidence throughout the proceedings. However, that these statements were made under pressure and did not reflect Mr. O's true opinion was irrelevant. When asked what he wanted during the procedure, Mr. O. replied that it would have been good if the caregiver had always accompanied him.*

NETWORK

- Beneficiary
- Adult representative
- Family
- Carers/supervisors/Assistants
- Doctors
- Court/Officials
- Social service

+ BACKGROUND INFORMATION

- Obtain information on impairment
- weigh
- Share with appropriate places

+ SENSITIZE

- conversations
- network
- documentation

+ COMMUNICATION WITH CLIENT

- Keep up to date
  - Adequate language
  - explain
- Respectful handling - it is always the affected person who is my client
- Maintaining the best interest - even against the will of the person concerned

Paths of a criminally accused person with psychosocial and/or intellectual disabilities through criminal proceedings

The Case of Mr O.

Mr. O. is about thirty years old and lives with a psychosocial and intellectual disability. He lives independently in a partially supervised structure and has several times a week contact with his supervisor. For financial and regulatory matters cares a guardian (at the time of criminal proceedings, however, there was no guardian elected). According to his current guardian, he is very influenced by his fellow human beings and quickly intimidated.

Mr. O. one day received an invitation for questioning from the police. He handed over this letter in time to his supervisor (confidant) in the association for the sighting, who explained the contents to him. At the time of the interrogation, however, Mr. O.'s confidant was on leave and with the representative caregiver the relationship of trust was not so good that Mr. O. had asked him to be accompanied to the interrogation. Mr. O. therefore took the appointment alone.

Mr. O. was not informed about his rights and obligations, especially the possibility of legal representation, so that he could understand it. His impairment was not perceived as a need for protection.

Mr. O. described the interrogating policeman as "very strict". Mr. O. said that the policeman did not question that he had committed the alleged act and did not believe him. He said the cop always said something that was not right. Mr. O. could answer the questions only with yes and no. He could not ask for clarification. "He did not let me talk, the policeman." Mr. O. felt particularly uncomfortable in the survey situation and answered the questions with the aim that he "get home faster". Asked why he admitted something he did not commit, he replied, "well, so the interview is over."

This is extremely disastrous because Mr O. was unaware of the consequences of his statements and the police record was used as evidence throughout the proceedings. As a result of the confession, Mr. O. - as promised by the police - was allowed to leave the police station and thus reached his short-term goal.

In the meantime, Mr. O. received a letter regarding the obligation to apply for a defense lawyer, which was subject to a time limit. This time, however, he submitted the letter too late to the supervisor for the sighting, so that the deadline had already expired. The supervisor then contacted the judge to clarify the situation of the care as well as some instructions for dealing with Mr. O. The judge was quite understanding, according to the supervisor and allowed the late application of a defender.

A decision to grant a legal aid defense counsel was made only after the prosecution brought the case and a necessary defense situation emerged. With the summons of the court to the main trial and initial confrontation with the indictment came the announcement of the appointed auxiliary lawyer. This lawyer, because active in a completely different area of law, then handed the case over to a designated criminal lawyer. She was, according to the supervisor and Mr. O. very hard-working and met with both for a preliminary discussion.

Regarding the trial, the supervisor of Mr. O. described the "speed" and the "jargon" as very problematic and stated that he himself had difficulty in following the events. He doubted that Mr. O could understand what he said. The previously informed judge did not pay any attention to the insecure Mr. O at the trial. The way she communicated with Mr. O. was perceived by the supervisor as "restrictive" and "very suggestive". The judiciary also did not ask whether what was asked was understandable. Mr. O. himself reported this: "No, I did not ask anything." The question of whether he had dared to ask, replied Mr. O. with: "I did not dare, no." The caregiver reported one on the phone playing prosecutor. At the end there was a guilty verdict by the judge. The Police Protocol, obtained by the first sole hearing of Mr O, was considered evidence throughout the proceedings. However, that these statements were made under pressure and did not reflect Mr. O's true opinion was irrelevant. When asked what he wanted during the procedure, Mr. O. replied that it would have been good if the caregiver had always accompanied him.

Analyze the case:

1. What are the main challenges?
2. Identify the different actors, if possible divide the case into process sections.
3. What went wrong?
4. Are there certain procedural safeguards that must be applied?
  - a. national regulations;
  - b. international human rights / standards.
5. Possible methods for identifying a vulnerable person.
6. If you decide that a lawyer could do something, what could he / she do? How does this affect the outcome / process flow / rights of the person concerned?

Oskarżony z niepełnosprawnością psychospołeczną i/lub intelektualną w postępowaniu karnym

Przypadek Pana O.

Pan O. ma około 30 lat i jest niepełnosprawny psychospołecznie oraz intelektualnie. Mieszka samodzielnie w systemie częściowego nadzoru, kilka razy w tygodniu kontaktując się z opiekunem. Jego sprawami finansowymi i prawnymi zajmuje się kurator (jednakże w chwili wszczęcia postępowania karnego kurator taki nie był ustanowiony). Zdaniem obecnego kuratora, Pan O. łatwo ulega wpływom ze strony osób w jego otoczeniu, a także szybko daje się zastraszyć.

Pewnego dnia Pan O. otrzymał wezwanie na przesłuchanie przez policję. Terminowo przekazał to pismo opiekunowi (powiernikowi) podczas wizyty obserwacyjnej, a ten wyjaśnił mu treść pisma. Niestety podczas przesłuchania powiernik Pana O był na urlopie, a relacje Pana O. z kuratorem nie były tak dobre i nie opierały się na zaufaniu, stąd Pan O. nie poprosił go o towarzyszenie mu podczas przesłuchania. Dlatego też Pan O. stawiał się na przesłuchanie sam.

Pan O. nie został poinformowany o swoich prawach i obowiązkach, w szczególności o możliwości powołania pełnomocnika, w sposób umożliwiający mu zrozumienie tych informacji. Jego niepełnosprawności nie postrzegano jako związanej z potrzebą ochrony praw.

Pan O. opisał przesłuchującego go policjanta jako „bardzo surowego”. Pan O. stwierdził, że policjant nie poddawał w wątpliwość popełnienia przez niego zarzucanego mu czynu i nie wierzył w jego wyjaśnienia. Według niego policjant ciągle mówił, że coś się nie zgadza. Pan O. mógł odpowiadać na pytania wyłącznie twierdząco lub przecząco. Nie mógł poprosić o wyjaśnienie. „Ten policjant nie dał mi nic powiedzieć.” Pan O. czuł się szczególnie niekomfortowo w sytuacji przesłuchania i odpowiadał na pytania tak, żeby „szybciej puścili go do domu”. Zapytany, dlaczego przyznał się do popełnienia czynu, którego nie popełnił, odparł: „po to, żeby to przesłuchanie już się skończyło”.

Jest to szczególnie zgubne, gdyż Pan O. był kompletnie nieświadomy konsekwencji swoich zeznań, a zeznanie to było wykorzystywane jako dowód w całym postępowaniu. W wyniku przyznania się Pan O. – zgodnie z obietnicą policji – mógł opuścić komisariat i tym samym osiągnął swój cel krótkoterminowy.

W międzyczasie Pan O. otrzymał pismo dotyczące obowiązku ubiegania się o ustanowienie obrońcy, dla której to czynności określono konkretny termin. Tym razem jednak, gdy przedłożył to pismo opiekunowi podczas kolejnej wizyty, było już zbyt późno, po wyznaczonym terminie. Opiekun skontaktował się z sądem w celu wyjaśnienia sytuacji opieki, a także przedstawienia instrukcji postępowania z Panem O. Zdaniem opiekuna, sąd wykazał dość duże zrozumienie i zezwolił na późniejsze powołanie obrońcy.

Decyzję o wyznaczeniu obrońcy podjęto już po wniesieniu sprawy przez prokuraturę, gdy wystąpiła sytuacja konieczności obrony przed zarzutami w sądzie. Wraz z wezwaniem na rozprawę sądową w celu wstępnej konfrontacji z aktem oskarżenia nadeszło powiadomienie od wyznaczonego obrońcy. Obrońca ten – ze względu na specjalizację w zupełnie innej dziedzinie prawa – przekazał sprawę wyznaczonej prawnicze od prawa karnego. Według zarówno opiekuna, jak i Pana O. była ona bardzo pracowita i spotkała się z nimi dwoma w celu wstępnego omówienia sprawy.

W odniesieniu do samego procesu sądowego, opiekun Pana O. określił „tempo” i „żargon” jako stanowiące duży problem, twierdząc, że sam miał trudności ze śledzeniem zdarzeń. Wątpi, żeby Pan O. rozumiał, co mówił. Uprzednio poinformowana pani sędzia podczas rozprawy nie zwracała żadnej uwagi na niepewnego Pana O. Sposób, w jaki komunikowała się z Panem O., opiekun określił jako „restrykcyjny” i „bardzo sugestywny”. Sąd nie zapytał również, czy zadawane pytania są dla oskarżonego zrozumiałe. Pan O. sam określił to słowami: „Nie, o nic nie pytałem”. Na pytanie, czy odważył się zadać pytanie, Pan O. odpowiedział: „Oj nie, nie odważyłem się”. Opiekun twierdzi, że miał jedno pytanie podczas odgrywania roli prokuratora przez telefon. Na koniec zapadł wyrok skazujący. Protokół policyjny z pierwszego przesłuchania Pana O. bez osób towarzyszących był uznawany za dowód w całym postępowaniu. Fakt, że oświadczenia te zostały złożone pod presją i nie odzwierciedlały prawdziwej opinii Pana O. został uznany za nerelewantny. Zapytany, czego życzyłby sobie podczas całego postępowania, Pan O. odpowiedział, że byłoby dobrze, gdyby opiekun przez cały czas mu towarzyszył.

Przeanalizuj przypadek:

1. Jakie główne wyzwania zauważyłeś?
2. Określ różnych graczy. W miarę możliwości podziel sprawę na części procesowe.
3. Co poszło nie tak?
4. Czy należy stosować określone zabezpieczenia proceduralne?
  - a. przepisy krajowe;
  - b. standardy międzynarodowe / prawa człowieka.
5. Możliwe metody identyfikacji osób szczególnie narażonych.
6. Jeżeli to prawnik mógłby coś zrobić, co to miałyby być? Jaki to ma wpływ na wynik / przebieg procesu / prawa danej osoby?

This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

Effective participation of persons with disabilities in domestic court proceedings

**John Horan
Barrister
Cloisters**

Who am I?

- Practitioner of discrimination law
Cloisters, UK
- Disabled and proud
- Active disability rights campaigner
- Practitioner rather than academic
- ERA regular!

A paradox

- UNCRPD – “Euro English”
- Mountains of academic paperwork
v. real-life problems

Real-life problems – 1

Disabled people are more likely to be:

- Claimants in discrimination cases in employment, education, goods and services and public functions
- Involved in criminal cases either as defendant or victim
- Involved in civil, family, employment, welfare benefits cases

Real-life problems – 2

Disabled people are:

- largely poor
- largely invisible
- largely remote (physically and mentally)
- largely ignorant
- largely “numerous”
- largely “the enemy”

CLOISTERS

What is real problem before to Courts?

Disabled People:

- unrepresented
- inarticulate
- “dirty and unkempt”
- distrustful of lawyers and judges
- adverse rulings and decisions from judges

CLOISTERS

The UNCRPD:

- Article 5 – equality and non-discrimination
- Article 12 – equal recognition before the law
- Article 13 – access to justice

Article 5

1. State parties recognise that all persons are equal before and under the law and are entitled without any discrimination to equal protection and equal benefit of the law.
2. State parties shall benefit all discrimination on the basis of disability and guarantee all persons with disabilities equal and effective legal protection against discrimination on all grounds.

Article 12

4. State parties shall ensure that all measures that relate to the exercise of legal capacity provide for **appropriate and effective safeguards to prevent abuse in accordance with international human rights law**. ...such safeguards...are subject to **regular review by a competent, independent and impartial authority or judicial body**. ...

CLOISTERS

Article 13

1. State parties shall ensure effective access to justice for persons with disabilities on an equal basis with others...in order to facilitate their effective role as direct and indirect participants...in all legal proceedings...

CLOISTERS

Note the word “effective”

- theoretical v. practical

How is the UNCRPD to be read?

- lawyers question
- interpretation of statutes or common law
- human rights view?
- Government's view?
- Judges' view?

No!

- purposive
- Article 1
- Preamble A, B, C, D, F, H, K, M, L, O and V

Article 1:

“The purpose of the present Convention is to promote, protect and ensure that full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities and to promote respect for their inherent dignity”

Preamble F, K

“Concern that despite these various instruments and undertakings persons with disabilities continue to face barriers in their participation as equal members of society and violations of their human rights in all parts of the world”

CLOISTERS

So:

- Human
- Objectively moral
- Realistic
- effective

In UK

- Rackham and Galo said that this is right
- Galo – Court of Appeal N.I. case notes

CLOISTERS

UNCRPD is EU law

Article 2(1)(8) of TFEU:

- provides a procedure whereby the EU and states can make international law EU law
- EU have primacy over domestic law in domestic jurisdictions

Which means

- direct effect where Treaty is “a clear and unconditional prohibition which is not a policy but a negative obligation – UNCRPD?
- all domestic laws must be read compatibly with European Communities law regardless of whether or not they were enacted to give effect to Community obligations
- no domestic intrusion for EU rights. At all – see the worrying case of Anderson – England and Wales CA

The situation in the UK

- the Equal Treatment Bench Book
- Chapter 2, 3 (physical disability), 4 (mental disability) App B (disability glossary)
- Lesson for other EU countries?

Theory v. practice 1

- Stark contrast:
- Individual cases v. the general rule about disabled people
- Anderson, para. 27 “...*risk that if the tribunal itself takes the lead in seeking to protect a party...it may give the impression of taking their side*”

Theory v. practice (2)

- Disabled people seeking to enforce their rights?
- Lady Hale, President of the Supreme Court “*white, middle-class, heterosexual, able-bodied male*”
- Is the UK common law duty enough?
  - Wednesbury unreasonableness
  - No requirement for explanation for the judge?

Theory v. practice (3)

Committee of rights of persons with disabilities

- In terms of their cases – issue yet to be decided
- See general comment 5:
  - Para 26
  - Para 31
  - Para 49 & 52

Legal aid

- Para 26 *“ensuring that persons with disabilities more broadly do not bear the costs”*
- Para. 49 State parties should *“accessible, locally available, low threshold network of high quality free legal counselling or legal aid...”*
- Para. 52 *“Financial assistance in the case of legal aid, where applicable, and subject to statutory tests of means and merits.”*
- The experience in the UK in the last 15 years

Theory v. practice

- Conduits through which adequate legal advice can be given?
- The UK's experience over the last 15 years
- The answer:
  - training – central England law centre model
  - right to be heard - Article 4(3) and Brexit

- This publication has been produced with the financial support of the European Union's REC Programme 2014-2020. The contents of this publication are the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

John Horan

Cloisters

jh@cloisters.com